

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Mocenská centra iráckého režimu v době vlády Saddáma
Husajna**

Vanda Soukeníková

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

Mocenská centra iráckého režimu v době vlády Saddáma
Husajna

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň duben 2013.....

Děkuji PhDr. Martině Ponížilové za vedení práce, poskytnuté připomínky a čas, který strávila nad prací.

Obsah:

1. Úvod	1
2. Zrod moderního Iráku	4
2.1. Republikánský Irák	6
3. Mocenské centrum - strana Baas „Jednota, svoboda, socialismus“	8
3.1. Vznik pobočky Baas	8
3.2. Program socialistické strany arabské obrody – Baas	9
3.3. Baas v Iráku do roku 1979	10
1. Baas u moci – I. úspěšný převrat Baasistů	14
3.4. Saddámovskýbaasistický Irák	14
3.5. Vojenské křídlo Baas	16
1. Národní garda – Haras al-Kawmí a Republikánská garda versus DžiházHanín	16
3.6. nejvýznamnější představitelé revolučního baasistického období	18
4. Prezident Saddám Husajn	21
4.1. Saddáмова cesta na vrchol	21
4.2. Saddám Husajn prezidentem	23
1. Národní politika státu	25
2. Agresivní zahraniční politika	26
5. Mocenské centrum – kmeny, klany a armáda	27
5.1. mocenská základna Saddáma Husajna: „sunnitský trojúhelník“	27
5.1.1. Mocenské centrum Tikrít a jeho představitelé	28
5.2. Saddámův první vnitřní kruh	29
5.2.1. Bezpečnostní složky, zpravodajská služba, ministerstvo průmyslu a vojenské industrializace	32
5.3. Armáda	34
6. Zákonodárné mocenské centrum	35
6.1. Rada Revolučního velení – Madžlisqidjátath-thawra	35
6.2. Vláda – madžlis al-wuzurá	36
6.2.1. Národní shromáždění – Madžlis al-Umma	36
7. Závěr	37

1 ÚVOD

Každá ze zemí na Blízkém východě má své specifické charakteristiky, které určovaly její pozdější vývoj. Jednou z těchto zemí je i Irák, a to především pro jeho velmi bohatou historii, která sahá až k počátkům samotného vzniku civilizací. Arabské země včetně Maghribu prochází od 20. století a hlavně od 50. let minulého století četnými socio-ekonomickými a politickými změnami. Většina zemí Blízkého východu prošla velmi podobným vývojem. S nárůstem nacionalismu se země postupně osvobodily od evropské kolonizace, poté i od evropského stylu držení politické moci a přímého dozoru nad místní vládou. Původní režimy byly nahrazeny z většiny tvrdou diktaturou místního aparátu až do událostí Arabského jara, kdy lidové demonstrace v některých zemích dosáhly úspěchu a sesadily dlouholeté režimy.

Irák je jedním ze států na Blízkém východě v oblasti jihozápadní Asie. Sousedí s Kuvajtem, Saúdskou Arábií, Íránem, Tureckem, Sýrií a Jordánskem a tato geografická poloha velmi ovlivnila postupný vývoj země. Irácká oblast je kulturně, jazykově i nábožensky rozmanitá, a to tak, že včlenit ji do jednotného státního útvaru šlo velmi těžší, tyto kulturní rozdíly velmi ovlivnily vývoj Iráku. Stát se dělí na tři důležité provincie s rozdílnou povahou a jazykovým složením obyvatelstva. Provincie Basra se šííty na jihu, sunnitský střed s Bagdádem a kurdský Mosul bránily k vytvoření jednoho národa a geopolitického prvku. Diversitu se dařilo překlenout až s nástupem nově smýšlejícího režimu strany Baas, který se snažil postupně vštěpit iráckou národní identitu pomocí společných symbolů a soudržnosti iráckému lidu na základě společné historie. První novodobý král Fajsal I. o Iráku prohlásil: „Stát je jen nepředvídatelnou masou lidských bytostí, postrádajících jakoukoli vlasteneckou ideu, prosycenou prastarými náboženskými obyčeji a absurditami se sklonem k anarchii.“ (Karsh-Rautsi, 1996: 11.)

Nedůvěra k Západu vyvolala to, že se pro většinu populace blízkovýchodních zemí a severní Afriky stal islám od dvacátého století jakýmsi spojovacím prvkem národní integrity bojujícím za své samostatné postavení národů ve světě.

Cíl práce si klade za úkol mapovat veškeré struktury, uskupení i jednotlivce, kteří se podíleli na vládě nebo důležitě zasahovali do chodu státu a získat přehled o povaze režimu a zároveň v souvislosti s tématem reflektovat vnější a domácí politické i sociální vlivy na fungování a podobu vládnoucího režimu. Práce zahrnuje podrobné zmapování mocenských vazeb mezi jednotlivými centry, od doby kdy Saddám Husajn se podílel na určování dění v zemi, a snahu přiblížit se k pochopení mnoha netransparentních politických procesů, ve kterých mocenská struktura vládnoucí elity a strany Baas pod záštitou loajálních bezpečnostních složek určovala základní formace a charakteristický nedemokratický vývoj Iráku.

Hlavní přístup k řešení představuje analytický postup zpracování historických dat, podkladů a faktů v návaznosti na syntetické zpracování řešení formou jedno případové studie na podkladě, který vyplývá z historických faktů. Rámcem zpracování je sledování, jak se formovaly Irácké elity a jejich mocenská centra které řídily politické a ekonomické rozhodování od mocenského vzestupu Saddáma Husajna až do jeho svržení.

Díky velmi nepřehledné situaci bude práce psána v chronologickém uspořádání. Jednotlivá období budou v práci rozčleněna dle osobností a uskupení, které charakterizovali a udávali směr a vývoj politických, ekonomických a bezpečnostních národních zájmů a dynamický vývoj se snahou získat lepší pochopení politiky a motivaci rozhodnutím, která se odehrávala za vzestupu a vlády Saddáma Husajna.

Bakalářská práce je rozdělena do pěti částí. Díky velmi nepřehledné situaci, která v Iráku panovala, bude práce psána v chronologickém uspořádání v rámci jednotlivých center. Jednotlivé skupiny mocenských center budou v práci členěny na podkapitoly dle nejvýraznějších historických zlomů, či zásadních uskupení a jednotlivců, kteří charakterizovali a udávali směr a vývoj politických, ekonomických a bezpečnostních národních i mezinárodních zájmů a dynamický vývoj se snahou získat lepší pohled na jednotlivá mocenská centra a motivaci rozhodnutí, která se odehrávala za vzestupu a vlády Saddáma Husajna.

Ve druhé kapitole je zmíněn způsob vedení státu za doby monarchie a současně je poukázáno na první generaci politiků, kteří významně zasahovali do chodu státu až do Červencové revoluce. Také za doby monarchie se začala formovat a implementovat přirozená politická opozice a seskupení, která vedla k nástupu vlády autoritářského režimu Saddáma Husajna. Historické ohlédnutí a zaměření na starou gardu politických elit jsem shledala důležitým prvkem, jelikož metody ministra Núrího as-Sájída poznamenaly iráckou politickou kulturu až do současnosti (Gombár, 2004: 171.).

Práce bude ve třetí kapitole věnována reálnému fungování a vzájemným vazbám mocenských elit v Iráku strany Baas, které tvořily opravdové mocenské zázemí předních představitelů země, které se Saddámem Husajnem značně ovlivnily rozhodovací proces v Iráku od roku 1963, kdy se strana Baas aktivněji začlenila do politického dění a snažila se výrazně ovlivnit mocenský vývoj.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na Saddáma Husajna a na jeho politický vzestup, intriky a surové praktiky, které z něj učinili nejvlivnějšího muže Iráku po tři desetiletí.

Práce je současně v páté kapitole zaměřena na zmapování tradičních rodových a kmenových vazeb, které tvořily velmi pečlivě vybudovanou klientskou síť, která udržela u moci vedoucí členy mocenských center a Saddáma Husajna. Kapitola se detailně zaměřuje na rody, kmeny, a klany a jejich představitele, kteří byli napojení na bezpečnostní a armádní složky, které tvořili základní páteř mocenských center, a byly velmi důležité pro udržení stabilního režimu v zemi, která byla od samostatné existence provázená mnoha zvraty, puči a pokusy o svržení momentální vlády. Jedná se tedy o mocenská centra pocházející z tzv. sunnitského trojúhelníku a především z Tikrítu.

Závěrem je shrnutí vlády Saddáma Husajna a jeho režimu

Praktickým shrnutím studie je cesta vyhodnocení okolností, zda byl Saddámovský režim na základě tradiční kmenové struktury diktaturou jednoho vládce s pevným postavením policejního státu nebo vládou jedné strany ve srovnání s předchozím vojenským režimem na teoretickém podkladě poznatků z obecné státovědy a potvrdit, případně vyvrátit existenci vlády jedné strany či diktatury jednoho vládce v tehdejší Iráku.

Při zpracování se budu opírat především o knižní tituly, odborné články a dále se budu snažit opírat o informace z mnoha internetových zdrojů. ...

2 ZROD MODERNÍHO IRÁKU

Až do první světové války byl Irák součástí Osmanské říše. Po ukončení první světové války v dubnu roku 1920 došlo k rozdělení mandátů na území díky tajné Sykes-Picotově smlouvě z roku 1916, která uznala nezávislost arabských zemí dle korespondence s Šarífem Husajnem, ale konference v San Remu roku 1920 stanovila Irák mandátem Velké Británie s králem Fajsalem I. Došlo k velkému iráckému povstání¹ za podpory rodu Širází z jižního Iráku, který hlásal, aby se Iráčané nepřipojovali k britské agendě a vytvářeli protesty. Povstání bylo velice významné, jelikož se zde poprvé projevil náznak irácké identity, navíc se Iráčané dokázali spojit bez významu, zda se jednalo o sunnity či šíity. Nejvyšší koloniální úředníci na konferenci v Káhiře rozhodli o dosazení do čela Iráku krále Fajsala Ibn Husajna. Hášimovci měli představovat stabilizační prvek na Blízkém východě, Fajsal byl korunován 23. srpna 1921, poté prohlásil: „Jsem úředníkem vlády Velké Británie v hodnosti krále.“² Vzápětí byla jmenována 1. Irácká národní vláda³ a vztah mezi zeměmi byl ošetřen anglo-iráckou smlouvou. Vznikala tajná seskupení jako například Harás al-Istiqlál, kteří hájili nezávislost pod vedením Hášimovců⁴. Churchill zavedl zásady nové politiky pro kolonie. Irák byl pod nepřímou vládou Velké Británie a vznikla takzvaná „loutková vláda Iráku“⁵ s britskými poradci, kterým se irácké vedení musí podřídit.

Společenští intelektuálové a političtí aktivisté se uskupili v Arabské společenství al-Ahd⁶, a spojením s iráckými důstojníky se pokoušeli o vytvoření samostatného iráckého státu. Většina těchto představitelů se stala významnými politickými činiteli za doby monarchie.

¹ Mandáty Velké Británie se staly území Iráku, Palestiny a Zajordánska. Pod francouzský vliv připadla Sýrie a Libanon. (Hourani, 2010: 316); (Přebinda, 2005: 35- 38)

² (Gombár 1, 2004: 168-169)

³ Osamostatnění státu doprovázela vnitřní nestabilita, při které došlo k vojenskému převratu a dalším šesti vojenským pučům, přesto místní aparát zůstal nepozměněn.

⁴ Irák neměl žádnou významnější lokální dynastii, Hášimovci jako potomci proroka, byly všeobecně akceptovatelní pro široké vrstvy. Proti Hášimovcům se stavěl Sajjíd Tálíb al-Nagíb z Basry, který se pokusil dostat do čela oblasti již za osmanské nadvlády. Objížděl Irák s heslem „Irák Iráčanům“, a hlásil se o právo postavení iráckého krále na základě tradiční kmenové a rodové příslušnosti. Britové se legitimního protikandidáta Hášimovců zalekli, a poslali Sajjída do exilu v Indii.; (Coughlin, 2003: 44); (Gombár 1, 2004: 169)

⁵ (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 13)

⁶ Al-Ahd bylo tajné společenství založené v Istanbulu roku 1914, jejím zakladatelem byl Azíz Alí al-Misríf. Důstojníci, kteří se přidali k uskupení al-Ahd: Núrí as-Sá'íd, Dža'far al-Askarí, Tahá a Jásín al-Hášimí, Džamíl Midfa'í, Nádží Šawkat, Maulúd Muchlis a Alí Džawdat.; (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 7-8)

Roku 1925 Společnost Národů (SN) rozhodla o připojení vilájet Mosul⁷ k Iráku, pokud bude mandát trvat na dalších 25 let, nebo do doby, kdy se Irák stane členem SN⁸. Irák získal formální nezávislost 3. října 1932.

V meziválečném období se rozvíjí nová forma arabismu. Arabský nacionalismus v Iráku se odrážel v odkazu na velkou Mezopotámii a Babylónskou říši⁹ a tím se vytvořilo částečné povědomí iráckého vlastenectví. Král Fajsal zemřel roku 1933 a na irácký trůn nastoupil jeho syn Ghází. Roku 1936 s požehnáním krále Gházího došlo k prvnímu vojenskému puči. Nový premiér Hikmat Sulajmán se odpoutává od pan-arabské myšlenky a orientuje se na Írán, Turecko a Afghanistan. V dalším protivládním převratu vláda plně přešla do vlivu armády v čele se sedmi důstojníky a původní garniturou. Brzy poté král Ghází¹⁰ zemřel při podezřelé autonehodě. Nový král Fajsal II. je nezletilý a za chod království je odpovědný regent Abd al-Iláh.

Od roku 1930 je Irák svázán s Velkou Británií smlouvou o výsadním politickém postavení Britů v Irácké politice a navíc jim tato smlouva umožňovala postavení vojenských základů na Iráckém území. Předseda vlády Núrí as-Sa'íd s kruhem sedmi důstojníků během války ujišťuje Brity o Irácké podpoře. Mezitím německý velvyslanec Fritz Grob vzbudil u Iráčanů proněmecké sympatie, k němu se přidává i muftí Hadždž Amín al-Hasajní, který hájil palestinský odboj. Kolaborace pro osu rozdělila irácké představenstvo na dvě poloviny. Rozkol vyústil v další protivládni puč. Do čela vlády se postavil proněmecký Rašíd Alí Kajlání se Zlatým čtvercem důstojníků a vyjádřili podporu ose. Rašíd Alí se odmítl podříditi smlouvě s Británií, která zaútočila. Irák byl brzy poražen britským expedičním sborem. Britové obnovili původní režim¹¹. Kajlání si vysloužil podporu obyvatel a dodnes je považován za národního hrdinu¹². Období monarchie bylo provázané vládní nestabilitou a stejných politiků, kteří se

⁷ „Našeho pětadvacetiletého mandátu není třeba se obávat. Pokud budeme postupovat stejným tempem, jakým jsme postupovali v uplynulých dvou letech, pak se Irák stane členem Společnosti za pět či šest let, a naše přímá vláda tím pak zanikne.“ (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 16, 366)

⁸ Roku 1932 byl Irák přijat do SN jako první mandátní území pod podmínkou, že budou uznány deklarace práv cizinců a minorit, uznána svoboda náboženství a vyznání.

⁹ Viz:

http://www.academia.edu/562428/Targeting_the_Symbolic_Dimension_of_Baathist_Iraq_Cultural_Deconstruction_Historical_Memory_and_National_Identity náhled - 16.4.2013

¹⁰ Mnoho odborníků se domnívá, že na smrti krále Gházího se podílel probritský premiér Núrí as-Sáíd, jelikož se mu nelíbily královi proněmecké sympatie., Přebinda, P., s. 80.

¹¹ 1941 se stal Núrí opět ministerským předsedou.; (Karsh-Rautsi, 1996: 16); (Přebinda, 2005: 89-94)

¹² (Lewis 1997: 308)

střídali ve funkcích. Slova Núrího as-Sajída: „Máme-li malou hromádku karet, musíme ji často promíchávat.“¹³

S II. světovou válkou se rozmohla dělnická třída, zmírnilo se pronásledování komunistů a rapidně se téměř zdvojnásobil počet obyvatel Bagdádu. V roce 1946 byl povolen vznik různých politických stran. Po druhé světové válce se sjednotila opozice vůči Británii a tedy i k monarchii, navíc dělnictvo začalo stávkovat za vyšší mzdy a lepší životní podmínky. Vláda vyhlásila stanné právo, mnoho lidí bylo internováno do táborů a nastala tvrdá cenzura. V roce 1948 vypuklo národní povstání organizované stranou nezávislosti (Istiqlál) Al-Wathba, neboli „skok“ proti prodloužení smlouvy Anglo-Iráckých vztahů. Policie toho dne střílela do davu a ty se ještě více bouřily. V témže roce vypukla válka s Palestinou, která u Iráčanů vyvolala ještě větší odpor¹⁴ k monarchii a Západu.

Roku 1955 byl politickými činiteli uzavřen Bagdádský pakt, který měl oficiálně zdržet rozpínavost sovětského svazu. Spolu s Irákem pakt podepsala Velká Británie, Turecko, Írán a Pákistán. Zrak arabského obyvatelstva se obrátil na egyptského prezidenta Násira, který znárodnil Suezský průplav. Egypt byl v konfliktu se Západem vojensky poražen, ale v arabských očích zvítězil a vzešel vítězně z konfliktu proti imperialismu. Oproti Egyptu konkurenční Irák si uzavřením Bagdádského paktu vysloužil přezdívku sluha imperialismu a Iráčanům se znelíbil tak, že jej označili jako krok zpět, který vrátil Irák do područí západu¹⁵. Roku 1956 propukly veřejné nepokoje proti monarchii a civilní diktatury ministerského předsedy Núrího as-Sáída. Nespokojenost s propadáním Iráku vyvrcholil v červencové revoluci.

2. REPUBLIKÁNSKÝ IRÁK

Svobodní důstojníci v čele s Abd al-Karímem Kásimem a Abd as-Salámem Arifem 14. července 1958 provedli velice krvavý vojenský puč, který nastolil pád Hášimovské dynastie¹⁶ a odstranil od moci garnituru starých politiků. Král Fajsal II., jeho regent a několik žen z královského paláce byli zastřeleni na nádvoří sídla. Zohavený regent Iráku Ab dal-Iláh byl vlečen Bagdádskými ulicemi a zavěšen na bránu u ministerstva

¹³ (Gombár 1, 2004: 169)

¹⁴ Irák se do bojů v Palestině účastnil pouze symbolicky, ale zničil Bagdádskou židovskou komunitu, která zde žila po staletí. 117 000 židů do pěti let úplně z města vymizí.

¹⁵ (Lewis 1997: 321)

¹⁶ (Schulze, 2007: 180)

obranu¹⁷. Premiér Núrí prchá kanály, dokonce se říká, že se převlékl i za ženu, aby unikl¹⁸. Přesto byl dopaden, zastřelen, a části jeho mrtvoly byly vláčeny ulicemi davem.

Kásim s Arifem a s ostatními členy vrchního výboru Svobodných Důstojníků¹⁹ vyhlásili v půl sedmé ráno rozhlasem lidu změnu režimu. Árif v svolání nového režimu oznámil, že armáda osvobodila „*milovanou vlast od zkorumpované bandy dosazené imperialisty*“ a obrátil se k národu se žádostí o podporu.²⁰ V zájmu nové éry Iráku zrušili instituci *ancien régime* (monarchie a dvoukomorový parlament), nastolili lidovou vládu republiky a vyhlásili Islám státním náboženstvím. Revoluce pro lid po tvrdé cenzuře a stanném právu znamenala naděje do budoucna a ukončení závislosti na Velké Británii.

Politická scéna opět nabývala na napětí, Kásim, který stanul v čele státu, se spojil s komunisty²¹, protože čelili největší lidové podpoře. Svobodní důstojníci měli pouze jeden společný cíl a to svrhnout monarchii, ale úplně je rozdělilo postavení k „Wahdě“ Spojené Arabské Republice²² (SAR). Kásim byl proti sjednocení, jelikož se nechtěl podřizovat vládě egyptského prezidenta Násira. Pod heslem „Irak především“²³ nechal pozatýkat opozici a začal krvavé pronásledování panarabistů. Opozice se pokusila 7. října 1958 svrhnout Kásima. Atentát se nezdařil. Po zhroucení SAR se paralyzuje politická scéna, která otevřela úvahy ke státnímu převratu. Nacionalisté, Svobodní důstojníci a strana Baas zahájili převrat 8. února 1963. Lid vyšel do ulic, aby podpořil svrženého prezidenta Kásima. Davy lidu bojovaly v ulicích Bagdádu s holemi proti tankům, především komunisté několik dní bojovali proti

¹⁷ (Karsh-Rautsi, 1996: 7)

¹⁸ (Coughlin, 2003: 55)

¹⁹ Vrchní výbor svobodných důstojníků tvořili Tahir Jahjá, Wasfí Táhir, Abd al-Hamíd, Radžáb Abd al-Madžíd, Muhjídín Abd al-Hamíd, Abd al- Wahháb Madžíd, Abd al-Karím Farhán, Nádží Tálib, Abd al-Karím Farhán, Muhannad Sabá'' a Salih Alí Ghálib.

²⁰ (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 57)

²¹ Nacionalisté tak jako Baasisti nedokázali prozatím konkurovat komunistům v jejich veřejné podpoře, a proto se snažili o navázání kontaktu s armádou, která také nebyla plně spokojena s vládou Kásima. K tomu vytvořili pozemní skupiny tvrdě útočící na ulicích proti komunistické levici. Ulice Bagdádu se nakonec proměnily v bojiště. Počátky krutosti a zastrašování X nevinným lidem.

²² Politický svazek EG a Sýrie. Prezidentem SAR Násir. V 1958 se nakrátko přidružil i Jemen k federaci Spojených arabských států, ale již v roce 1961 Sýrie se odtrhla. (Karsh-Rautsi, 1996: 24)

²³ (Coughlin, 2003: 56)

milicím Národní gardy. Budova ministerstva padla a Kásim byl popraven²⁴.

Naděje na demokracii se zhroutily i s režimem maršála Abd al-Saláma Árifa, který okamžitě po dalším pokusu o převrat odsunul baasisty od moci, byly nahrazeny monopolem síly a donucení civilní vládou²⁵. Abd al-Salám Árif zemřel při zřícení helikoptéry v dubnu 1966 a po něm nastoupil jeho nevýrazný bratr Abd al-Rahmán Árif²⁶. Slabý vůdce země nedokázal vést zemi jako jeho bratr a v červenci roku 1966 byl po nekrvavém puči sesazen Baasisty.

3 MOCENSKÉ CENTRUM - STRANA BAAS „ JEDNOTA, SVOBODA, SOCIALISMUS“

3.1. Vznik pobočky Baas.

Baas neboli obroda byla založena ve čtyřicátých letech v Damašku učiteli, jako národně osvobozené protifrancouzské hnutí²⁷. Zakladatelé: Míšel Aflaq byl řecký ortodoxní křesťan. Věřil že, náboženství se nemá mísit s politickou praxí. Saláhuddín al-Bitár sunnita a Zakí al-Arsúzí alawita, který přinesl do strany socialistické myšlenky, kterými chtěl zlepšit situaci Alawistké menšiny²⁸. Všichni zakladatelé byli vzdělaní na francouzských školách. Strana přitahovala především nově vzdělanou třídu a sjednotila různá politická volná seskupení střední třídy²⁹ na základě dialogu o národní identitě a vztahu arabských zemí. Hlavní motivací syrské strany Baas bylo odstranění kolonialismu a sjednocení arabského národa, který byl velmocemi rozparcelován a učiněn tím tak slabým. Židovské obyvatelstvo Palestiny 14. května vyhlásilo nezávislý stát Izrael³⁰, po obsazení území arabskými jednotkami byly vytyčeny nové hranice pod dohledem OSN, které přiznaly tři čtvrtiny palestinského území Izraeli. Událost velice ovlivnila veřejné mínění v arabských zemích a zároveň vzbudila ještě větší nedůvěru obyvatelstva k Británii a Spojeným

²⁴ V bojích zahynulo kolem 1500 – 5 000 obyvatel.; (Coughlin, 2003: 70); (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 95-96); (Karsh-Rautsi, 1996: 30)

²⁵ (Gombár 1, 2004: 173-174)

²⁶ (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 113-115); (Karsh-Rautsi, 1996: 36-39)

²⁷ (Karsh-Rautsi, 1996: 20)

<http://www.jstor.org/discover/10.2307/4324510?uid=3737856&uid=2&uid=4&sid=21101910141923> ;
náhled 16.4. 2013

²⁸ http://www.academia.edu/1787409/Rise_and_Fall_of_Baathism; náhled 17.4. 2013.

²⁹ Strana kromě sunnitů dále stmelovala mnoho křesťanů, alawitů a drúzů.; (Hourani, 2005: 398)

³⁰ (Hourani, 2005: 355-356)

státům. Za vznik Izraele Baas především vinila starší generaci politiků, proto se důležitý cíl baasistů opíral směrem ke zničení Izraele. V roce 1954 se několik Baasistů dostalo do Syrského parlamentu a strana začala nabývat na popularitě. Od druhé světové války se strana v Sýrii proměnila v masovou organizaci a zakládá pobočky v Iráku a Jordánsku. Syrská Baas byla rozpuštěna jako daň za sjednocení Spojené Arabské Republiky (SAR), ale Sýrie neprospívala ze sjednocení tak, jak bylo očekáváno, a původní frakce syrské Baas se začala štěpit. Protichůdné zájmy Damašku a Káhiry vyvrcholily rozpadem SAR v roce 1961³¹. K úplnému rozkolu strany Baas došlo v roce 1966, kdy se vojenským převratem dostali k moci marxisticky orientovaní baasisté, kteří se úplně distancovali od staré gardy soudruhů Aflaka a al-Bítára. Národní velení bylo dočasně rozpuštěno a k moci se dostala radikální armádní složka³². Následně mimořádný sjezd³³ damašské a bagdádské pobočky Baas rozdělil obě složky dle neslučitelných ideologických neshod. Vznikly dvě samostatné strany a původní sjednocený Baas s regionálním Národním vedením přestal existovat. Obě frakce se prohlásily za dědice původní strany a založily své Národní vedení. S roztržkou ve straně Baas počaly i ideologické neshody mezi Sýrií a Irákem, tyto neshody negativně ovlivňovaly vzájemnou mezinárodní spolupráci po mnoho následujících let. Irácká pobočka Baas vytvořila své vedení až v únoru 1968, al-Bakr byl jmenován generálním tajemníkem strany a Saddám byl jeho zástupcem. Kromě puče v 1966 v Sýrii proběhly další vnitrostranické převraty v roce 1963 a 1970, kdy se k moci dostal Háfiz Asad.

3.2. Program socialistické strany arabské obrody – Baas.

Strana arabské obrody Baas se vyznačuje jednotou s panarabskou ideologií. Panarabská ideologie vychází z arabského nacionalismu na základě společného jazyka – arabštiny. Strana Baas je především fúzí arabského nacionalismu a vágního socialismu. Dále je strana Baas sekulární a odmítá imperialistický západní režim demokracie a komunistický marxismus (Jstore). Strana předpokládala na základě charakteru panarabského programu sjednocení arabských států v jednu entitu se spojovacím prvkem všech Arabů v odkazu na islám. Arabské

³¹ (Hourani, 2005: 363)

³² Z událostí v Sýrii si Saddám Husajn vzal ponaučení. Uvědomoval si, že musí spolupracovat s armádou, aby dokázal svrhnout prezidenta Árifa, ale zároveň armádě nikdy nesmí dát politickou moc, aby se vyvaroval stejnému konci jako v syrské Baas.; (Karsh-Rautsi, 1996: 35)

³³ Saddám Husajn, který sněm zorganizoval, zde sehrál důležitou roli, jelikož jeho cílem bylo následné obnovení irácké stranické organizace Baas. Zbavil se levicově zaměřené složky, položil základy milice Baas a pokryl celý Irák pobočkami.; (Coughlin, 2003: 91-92); (Karsh-Rautsi, 1996: 35)

státy jsou jedním národem a řídí se heslem: „jeden arabský národ s věčným posláním“³⁴. Baasisté věřili, že jednota osvobození v rytmu sociální revoluce povede k obrodě arabského národa a ke spravedlivějšímu rozdělení především ropného bohatství. Program strany kladl důležitost na zrušení umělých koloniálních hranic a svrhnutí cizí kontroly a vlivu. Strana si zakládala na silně hierarchickém systému. Za nejvyšší orgán strany bylo považováno Národní vedení a členy měly být jednotlivé regiony, čili státy. Na regionální úrovni bylo propojení Baas od Revolučního regionálního vedení sestupné skrz různé buňky a divize až po jednotlivé členy. Snaha strany, především v době vlády Saddáma Husajna, se zakládala na opakování poupravené historie tak, aby zapadala do Baasistické vize a s přidáním nových symbolů jako státní vlajka či národní hymna se baasisté snažili včlenit provincie do jednotného státu³⁵. Manipulací a vytvářením nacionalistických hodnot vycházejících ze společného kulturního dědictví do značné míry mohl tento systém ovlivnit vnímání politického dění v zemi.

Strana Baas se v 70. a 80. letech pohybovala mezi pan-arabismem a iráckým nacionalismem, který měl vyzdvihnout Irák mezi silné hráče v globálním prostředí. Politika se v žádném z odvětví nelišila od předchozího režimu, kde Baasisté pouze pracovali na upevnění své moci³⁶. Okamžitě začali pracovat na kulturní kampani vedoucí k oživení tradičního iráckého folklóru³⁷, který měl dovést obyvatelstvo k prosperujícímu státu, ale také je nutno zdůraznit, že všechny ze symbolů baasistické vlády byly navrženy tak, aby zdůrazňovaly kolektivní ryze Iráckou identitu a potlačovali sunnitská, šíitská či kurdská specifika. Baas opět postrádá vizi o režii státu. Prozatímní ústava vyhlásila islám státním náboženstvím. RRV s al-Bakrem a Saddámem se po odsunutí vojenského

³⁴ (Arnold, 2009); (Coughlin, 2003: 50); (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 100); (Karsh-Rautsi, 1996: 21)

³⁵ „Official memorials, monuments, and museums play a unique role in the creation of national identity because they reflect how political elites choose to represent the nation publicly. By erecting memorials in public space, states and interest groups attempt to define the historical figures that become national heroes and establish the historical incidents that become the formative events of a nation's identity“

viz: http://www.academia.edu/562428/Targeting_the_Symbolic_Dimension_of_Baathist_Iraq_Cultural_Destruction_Historical_Memory_and_National_Identity; náhled 17. 4. 2013.

³⁶ Především Saddám si štvavou kampaní upevňoval svou pozici, jeho základní pohnutkou čistky byla nejistota a strach, že jeho ambice budou zmařeny.; (Karsh-Rautsi, 1996: 48-50)

³⁷ Zároveň stát ale pracoval na potlačení etnických menšin a na politice strachu s tvrdou diktaturou. Viz:

http://www.academia.edu/562428/Targeting_the_Symbolic_Dimension_of_Baathist_Iraq_Cultural_Destruction_Historical_Memory_and_National_Identity; náhled 17. 4. 2013

křídla stali monopolem moci v zemi³⁸. Ekonomickým vedením země se stal socialismus a ostatní instituce jako národní shromáždění či parlament zastávali pouhou dekorativní funkci.

3.3. Baas v Iráku do roku 1979.

Do Iráku strana Baas pronikla díky Iráckým studentům v Libanonu a Sýrii. V roce 1952 syrské stranické Národní velení uznalo iráckou odnož strany Baas. Syrská pobočka jmenovala tajemníkem strany šíitského inženýra Fuáda Rikábího³⁹. V počátcích byli členové Baas většinou šíitského původu a strana Baas měla pouze několik desítek členů většinou příslušníků svobodného povolání, jako právníci či lékaři. Postupem času v roce 1955 Irácká odnož Baasistů čítá pouhých tři sta členů a stále tak tvoří okrajovou mocenskou strukturu. Z části to mohlo být dáno tím, že Irácká Baas měla v době založení poměrně složitou ideologii, která mohla jen těžko konkurovat ostatním politickým seskupením, jako například militantní pravici Istiqlál nebo levici Lidové strany Šaab. Strana postrádala výraznou ideologii a šlo jí především o převzetí moci, oproti tomu syrská pobočka Baas měla ideologii jasněji stanovenou, a proto také měla větší popularitu u syrské populace. Ideologie baasismu byla velmi flexibilní tak, aby za každé situace byla přijatelná co možná nejširší skupinou obyvatelstva⁴⁰. Bohužel vize svobody a demokracie syrských zakladatelů Baas se v Iráku svrhly k vládě teroru, masakrů menšin a vražd⁴¹. Irácká odnož strany se pokoušela uzurpovat moc například prostřednictvím volně organizovaných struktur a zabijáckých band. V čele band stáli: ve městě Báb al-Šajch Alí Sálíh a v Džu'ajfir a Karch Saddám Husajn ve spojení se Sabáhem Mírzou. Saddám se spolužáky, které agitoval do strany, šířil po ulicích Bagdádu strach a teror především proti odpůrcům baasistické ideologie. Tikritští rolníci, kteří řádili v ulicích Bagdádu, se vyznačovali třemi tečkami⁴², které měli vytetované na zápěstí, většina z nich si je po politickém vzestupu nechala odstranit, jelikož se styděli za svůj původ, Saddám si je ale nechal, což vyznačuje jeho silné napojení na rodiště. Saddám Husajn vstoupil do slabé strany Baas snad pro její ambice k radikalismu, nebo se připojil díky seznámením s al-Bakrem, který byl již od počátku jedním

³⁸ Prezident al Bakr kulminoval další významné funkce ve státě jako: předseda RRV, prezident republiky, vrchní velitel armády, hodnost maršála, předseda vlády, tajemník iráckého regionálního vedení strany Baas.; (Gombár - 3)

³⁹ (Coughlin, 2003: 61); (Karsh-Rautsi, 1996: 21)

⁴⁰ (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: ?);

⁴¹ Viz: http://www.academia.edu/1787409/Rise_and_Fall_of_Baathism; náhled 17. 4. 2013.

⁴² (Arnold, 2009:34-35)

z lídrů strany Baas, přesto že tvrdí, že jej oslovila myšlenka, která obhajovala arabský nacionalismus⁴³.

V počátku režimu baasisté sympatizovali s vládou prezidenta Kásima. Podporovali ho a usedli ve vládním kabinetu Národní fronty, aby upevnili pozici strany. Díky nejednotné ideologii se politické osobnosti uvnitř Národní fronty⁴⁴ polarizovali na komunisty v čele s Kásimem, proti nim se stavěla Baas s demokraty, kteří se cítili zrazeni. Podpora režimu nevydržela dlouho. Baasistická ideologie vycházela z arabského sloučení v SAR, přestože přijetí unie by pro stranu Baas znamenalo její rozpuštění. Baasisté předpokládali, že jejich představitelé by se uchytili ve státním aparátu a především by to znamenalo, že by byly zavedeny egyptské protikomunistické zákony, které by přispěly k rozpuštění irácké komunistické strany. Proti připravovanému sloučení proto komunisté 7. srpna svolali demonstraci s heslem „Federální unie a sovětské přátelství“⁴⁵.

Strana Baas s pomocí svobodných důstojníků organizují atentát na prezidenta Kásima 7. října 1958 v Rašídově ulici. Atentátníci společně zahájili střelbu na auto, ale zasáhli pouze řidiče. Kásim přežil a ostře zasáhl proti straně Baas. Zatýkáním straníků stranu Baas výrazně oslabil. Reorganizace Kásimovi vlády způsobila pád arabských nacionalistů v Iráku⁴⁶. Vypukly demonstrace bojovníků za mír a opozičních skupin v Mosulu. Kásim na nepokoje reagoval tak, že dal komunistické milici volnou ruku k vraždění, znásilňování a plenění⁴⁷. Den vešel do dějin jako Mosulský masakr. Následně vypukly národnostní boje v kirkúcké oblasti, se kterou byly spjati i komunisté a Kásim se distancoval se od strany, a pozatýkal oponenty napříč celým politickým spektrem. Do popředí se opět prodrali baasisté a organizují převrat v čele s Alím Sálihem as-Sádím⁴⁸. Když se Baas v koordinaci s nacionalisty dostala k moci, od února do listopadu počala vlna krvavých masakrů. Komunističtí zástupci byli označeni jako narušitelé míru⁴⁹. Brutalita jednání Baas s její polovojenskou jednotkou a Národní gardou byla popoháněná pomstou za

⁴³ (Arnold, 2009:33); (Karsh-Rautsi, 1996: 22-23)

⁴⁴ Národní frontu tvořilo seskupení Baas, Irácká komunistická strana (IKS), Národně demokratická strana (NDS), a Istiqlál.; (Arnold, 2009:28)

⁴⁵ (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 65-66)

⁴⁶ (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 77)

⁴⁷ (Karsh-Rautsi, 1996: 25)

⁴⁸ Nejvýznamnější atentátníci - Baasisté: Ahmad Hasan al-Bakr, Sálih Mahdí Ammáš, Hadrán al-Takrítí. Nacionalisté: Táhir Jahjá.; (Gombár 1, 2004: 173)

Kirkúk a Mosul. „Nelze přesně určit, kolik lidí bylo zabito, ale zatčeno jich bylo mnoho tisíc a sportovní stadióny byly přeměněny v provizorní vězení, kam byl směřován příliv zadržených. Lidé byli zabíjeni na ulicích, mučení ve věznicích anebo popravováni po vykonstruovaných „procesech“. Mnozí z těch, kteří si zachránili životy, byli odsouzeni k dlouhodobým pobytům ve věznicích za strašlivých podmínek. Zabíjení, zatýkání a mučení pokračovalo po celé období, kdy byli baasisté u moci; jejich přímou odpovědnost za tyto činy nelze zpochybnit.“⁵⁰

Baasisté určili prezidentem maršála Abd al-Saláma Árifa o kterém předpokládali, že bude nevýraznou lehce ovlivnitelnou osobností. Moc si držela Národní garda v čele s Alím Sálihem al-Sádím. Postavení předsedy vlády zaujal generál Hasan al-Bakr⁵¹, v jehož pozadí obratně pomalu stoupal k moci bratranec Saddám. Ministrem obrany se stal plukovník Sálih Mahdí Ammáš. Baas se v roce 1963 rozštěpila na dva hlavní tábory, první radikální v čele ve vedení s tajemníkem strany Alím Sálihem al-Sádím, který požadoval tvrdý socialismus. A druhý umírněný pravicový tábor v čele s velitelem letectva generálem Hardánem al-Tikrítí, který požadoval socialistickou přeměnu postupně ve spolupráci s důstojníky. Střední trend na politické scéně zaujala frakce strany ve vedení s pragmatickým Bakrem⁵², který stál mezi oběma frakcemi a snažil se je smířit. Saadího frakce vyvolala zmatek a musela být odstraněna. Situaci přijeli z damašské pobočky vyřešit Amín Háfiz a Míšel Aflaq, kteří rozpustil zbytek vedení. Mocenské vakuum nahradili Syrským regionálním vedením. To bylo označeno jako porušení suverenity Iráku a důvěra národa k Baas rapidně klesla. To umožnilo výstup na výsluní prezidentu Ábd-al Salámovi Árífovi, po jeho smrti zaujal prezidentský post jeho bratr Ábd al-Rahmán Árif. Jeho nevýrazná vláda zajistila Baas opětovný růst a průnik do organizace státu⁵³, ke všemu se situace v arabském světě, po porážce Arabů v Šestidenní válce⁵⁴ se radikalizovala. Baas navázala kontakt s arabským Revolučním hnutím, tzv. skupinou důstojníků, kteří od

⁴⁹ Jordánský král Husajn potvrdil, že baasisté seznamy „narušitelů míru“ byly podporovány USA špiónážní službou, se kterou byli v kontaktu od 50. Let.; (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 3)

⁵⁰ (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 98)

⁵¹ (Arnold, 2009:29); (Karsh-Rautsi, 1996: 30)

⁵² (Karsh-Rautsi, 1996: 30)

⁵³ Baasisté dokonce byli přizváni k tajným schůzkám v prezidentském paláci, kde se jednalo o možnosti vytvoření vlády národní jednoty.; (Coughlin, 2003: 97); (Karsh-Rautsi, 1996: 36)

⁵⁴ Egyptský prezident Násir vytvořil proti-izraelskou koalici Egypta, Sýrie, Jordánska a Iráku, přesto prohrál, což vedlo k zostuzení prezidentova tvrdě vybudovaného charizmatu, i arabského nacionalismu.; (Coughlin, 2003: 96)

roku 1966 tvořili ochranku prezidentovi⁵⁵. Baas 16. července 1968 na večeři u al-Bakra vyhodnotila účast důstojníků proti prezidentu na mimořádném zasedání Regionálního vedení strany. Saddám Husajn spojení s důstojníky pragmatických důvodů podporoval, jelikož již zosnoval plány, jak po převratu důstojníky odstranit z cesty: „spolupráce i s těmi nejvíce opovrhovanými partnery byla naprosto oprávněná, pokud sloužila nejvyššímu cíli, politickému přežití.“⁵⁶

1. Baas u moci - I. úspěšný převrat Baasistů.

Červencová revoluce roku 1968 byla již čtvrtou změnou režimu od svržení monarchie. Převzetí moci stranou Baas nebylo lidovou revolucí. Irácký lid po sledu událostí a střídáním osob na prezidentském postu se nijak zvláště nezajímal o politickou situaci v zemi. Jejich každodenní život se neměnil. Prezident Árif byl brzy ráno informován o převzetí moci baasisty, které proběhlo v gentlemanském duchu, kdy Hadrán al-Takrítí oznámil prezidentu, že již neúřaduje. Přebat byl nekrvavý, protože prezident byl zrazen za nejvyššího utajení strážci svého režimu.⁵⁷

3.4. Saddámovský baasistický Irák

Po odstranění Árifa vypukl boj o moc, Baas v čele s al-Bakrem na prezidentském postu a Saddámem Husajnem na jedné straně a na druhé frakce plukovníků Dáúd a Náif. Obě frakce spojovalo pouze odstranění prezidenta Árifa. Brzy poté došlo k „Bílé revoluci“⁵⁸. Irácký baasistický režim byl označován za „civilní“ přičemž se civilisté postupně řadili do vojenského aparátu, a tak baasizovali důstojnické řady, přičemž stále určující vývoj ve straně ovlivňovalo její rozdělení na civilní křídlo se Saddámem Husajnem a vojenské křídlo s důstojníky Ammášem Hadránem al-Tikrítím. Vojenské i civilní křídlo se snažilo upevnit svou moc pomocí ozbrojeného bezpečnostního aparátu. Každý si budoval svou

⁵⁵ Náčelník vojenské rozvědky plukovník Abd al-Razzák Náif, velitel republikánské gardy plukovník Ibrahím Abd al-Rahmán Dáúd, velitel pancéřové brigády Republikánské gardy plukovník Sádún Ghajdán a velitel bagdádské posádky Hamad Šiháb.; (Gombár: 174)

⁵⁶ (Karsh-Rautsi, 1996: 38-45)

⁵⁷ Šéf vojenské plukovník Abd al-Razzák al-Náif, velitel Republikánské gardy plukovník Ibrahím Abd al-Rahmán al-Dáúd a velitel tankového pluku Republikánské gardy Sádún Ghajdán.; (Karsh-Rautsi, 1996: 39)

⁵⁸ Frakce důstojníků al-Naif a Dáúd. Náif byl pozván do prezidentského paláce, kam vrazil ozbrojený Saddám se čtyřmi důstojníky. Al-Dáúd byl den před tím vylákán na inspekci vojska v Jordánsku, zpět už se raději nevrátil a převzal tam funkci velitele vojenské mise. Přívrženci koalice Dáúd-Náif byli zbaveni funkcí a Tikrítiské křídlo Baas převzalo úplnou kontrolu nad vládou.; (Coughlin, 2003: 86-88); (Gombár 1, 2004: 174-175); (Karsh-Rautsi, 1996: 42); (Mufti, 1996: 198)

základnu u ozbrojených jednotek. Al-Bakr si zajistil pozici tím, že vytvořil nový bezpečnostní aparát, který vedl Saddám Husajn.

Iráčany měl ovládnout strach a respekt. Opět jako roku 1963 propukl teror očisty strany⁵⁹. Cílenými přesuny Saddám s Bakrem zničili moc vojska i hrozbu, že by důstojníci mohli svrhnout Baas a nastaly represe proti veškeré opozici i proti nevhodným baasistům neboli „spiklencům“ uvnitř strany, šíitům a Kurdům. Ani teď se vývoj neoddálil od nastartované politiky násilí, protože před převratem nechtěla mít strana Baas s násilím nic společného. Brzy po Červencové revoluci vlády strany Baas, dostala královská rezidence Kasru al-Nihája⁶⁰ přezdívku palác konce. Baasisté pod Saddámovým vedením vytvořili dokonalou bezpečnostní síť s nejmodernějšími odposlouchávajícími zařízeními⁶¹, které s monitoringem spolehlivých straníků a jiných informátorů dovedli státní aparát k přísné kontrole.

V bagdádkém hotelu Šatúra byl zabit faktický izraelský agent. Saddám u něj našel zápisník⁶² s kompromitujícími údaji špiónů a mezi nimi byly i jména vysoce postavených Iráčanů. Odhalení špionážní sítě vyvolalo velmi nepřehlednou situaci v Bagdádu. Saddám celé situace využil a zároveň do zápisníku připsal pár jmen nepohodlných straníků⁶³. Levice, pravice byla zastrašována za podpory tajné policie a loajálních soudů. Baas veřejně rozpoutala štvavou kampaň nejen proti straníkům, ale i proti rodinám popravených. Kritika Baas byla trestána krutou smrtí a vězením. Do ulic se vrátily ozbrojené bandy, jež terorizovaly obyčejné Iráčany, jen náznaky odporu obyvatel při demonstracích byly potrestány střelbou do davu baasistickou milicí. Režim zavedl zvláštní Revoluční tribunál, který sloužil jako veřejný soud, v popředí se třemi důstojníky bez právního vzdělání, kteří soudili „nepřátele lidu“ za spiknutí, svrnutí vlády a špionáže ve prospěch USA, Íránu a Izraele. Rozsudky a popravy na

⁵⁹ Viz: <http://kostlanova.blog.idnes.cz/c/253759/Saddam-Husajn-Profil.html>;

<http://special.novinky.cz/irak/nastup-strany-baas.html>; (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 140)

⁶⁰ Sklepní prostory paláce Baasisté proměnili v centrum pro výslech s praktikami výslechu srovnatelnými se středověkými tvrdými praktikami mučení a trýznění, dokud z těla nevyprchal život. Ve sklepech byly nalezeny elektrické dráty se štípacími kleštěmi, špičaté železné kůly, na nichž byli vězňové nuceni sedět, a stroj, jež ještě nesl stopy usekaných prstů, všude kolem se povalovaly hromady zakrvácených šatů, na podlaze byly kaluže krve a taktéž zde byli zamazané krví. (Coughlin, 2003: 72-73) (Karsh-Rautsi, 1996: 12)

⁶¹ (Coughlin, 2003: 118)

⁶² (Coughlin, 2003: 105-106)

⁶³ Ministr kultury a informací Abdullah Sallum al-Sámarrá'í (Sálih Umar al-Alí) byl členem Baas již od 50. let a poté taktéž členem RRV. Osobně dohlížel na procesy a výslechy odsouzených špiónů popravených v roce 1969. al-Sámarrá'í byl odstraněn další vnitřní čistkou, byl odsunut na velvyslanectví v Indii.

náměstí Osvobození, brzy přezdívaného náměstí Oběšenců, byly na výstrahu vysílány v televizním vysílání, zinscenované procesy měly ujistit národ, že jejich země je prosáklá intrikami a je nutné udržovat pevný režim⁶⁴. Ti, kteří se nedostali před soud, byli po údajně loupežných přepadeních nalezeni mrtví. Slova anglického novináře: „země, kde lidé mizí a jejich přátelé mají příliš velký strach, aby se vyptávali, co se jim přihodilo; lidé zatčení pro banální obvinění ve vězení páchají sebevraždy; bývalí vysocí funkcionáři jsou vraždění za záhadných okolností a politikové se vypařují beze stop“⁶⁵.

3.5. vojenské křídlo Baas

Armádní důstojníci tvořili důležitou složku mocenských struktur. Přestože většinu obyvatel tvořili šíité, členi armády především pocházeli ze Sunnitských řad, bylo to dáno tím že, vycházeli z důstojnických postů již za osmanské či šarífské armády⁶⁶. Od roku 1937 až 1941 armádní důstojníci značně ovlivňovali politiku, vystřídal se na sedm vlád díky armádním zásahům. Centrum moci byl ukončen výběrem důstojníků z kmenů sunnitského trojúhelníku Dulajm, Džubúr, °Ubajd, °Azza.

1. Národní Garda – Haras al-Kawmí a Republikánská garda versus Džiház Hanín

Národní garda Haras al-Kawmí tvořila ozbrojené křídlo strany Baas. Její velitel generál Alí Sálíh al-Sádí byl spíše mužem násilí, než-li ideologem, a během krátké doby prostřednictvím teroru a četnými vraždami s prostřednictvím Národní gardy odstranil většinu opozice. Podle oficiálních seznamů bylo popraveno 149 komunistů⁶⁷, ale neoficiální předpoklady se zmiňují, že obětí bylo několik set. Sádího rostoucí vliv vyvolal zmatek a jeho monopol moci nakonec vedl k jeho odstranění. Na mimořádném sněmu Sádí odvolal pravicové křídlo Baas. Vypukly boje, Sádího Národní garda plenila a vraždila v ulicích. Revolta Národní gardy byla v ulicích rozdracena prezidentskou vojenskou jednotkou Árifa. Pokus o svržení Árifa donutil, aby odvolal al-Bakra s dvanácti baasistickými ministry a Národní garda byla zrušena.

⁶⁴ (Coughlin, 2003: 115-116)

⁶⁵ Například ministr zahraničí Násir al-Hání byl nalezen mrtev, protože znal podrobnosti o Saddámově napojení na CIA.; (Karsh-Rautsi, 1996: 53)

⁶⁶ Mezi první důstojníky, kteří studovali vojenskou akademii v Cařihradu, se řadili Jásín al-Hášimí, Džafar al-Askarí či Núrí as-Sáid.; (Gombár 2, 1999: 320-321); (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 23)

⁶⁷ Národní garda disponovala komunistickými seznamy, některé z nich poskytla CIA.; (Coughlin, 2003: 72)

Díky zápasu Baas a Nationalistů vznikla Republikánská garda. Většina členů pocházela z kmene Dulajm⁶⁸, ze kterého pocházel i prezident Árif, a tudíž měl k jednotce plnou důvěru. Po rozpuštění Národní grady byla Republikánská garda sestavena z elitních armádních důstojníků, kteří měli ochraňovat Árifův režim. Baasističtí důstojníci náčelník generálního štábu generál Táhir Jahjá a velitel letectva brigádní generál Hardán at-Tikrítí se v 1963 přidali na stranu Árifa, proto proti nim byl ustanoven na popud aš-Šajchlího tajný bezpečnostní aparát stranické milice Džiház Hanín: Nástroj touhy⁶⁹, který měl tvořit neoficiální obranu Baas a protiváhu armádním důstojníkům. Díky zkušenostem z Kásimova převratu se Saddám, který se nebránil špinavých praktik, stal ideálním kandidátem pro vedení organizace Džiház Hanín, která měla připravit stání převrat proti prezidentu Árifovi, neúspěšně⁷⁰. Árif se proti straně Baas tvrdě postavil a většinu členů vedení Baas včetně al-Bakra uvěznil. S baasisty Árif jednal neobyčejně tvrdě, především aš-Šajchlí byl podroben ohavnému mučení, kdy mu vězeňská služba vrážela hřebíky do zad⁷¹, překvapivě Saddám prošel vězením bez horšího zacházení, což vyvolalo pochybnosti o jeho loajalitě.

Po odstranění vojenského křídla Baas Saddámovy bezpečnostní složky dále upevňovaly své pozice. Baas stále neměla vysokou podporu, (nejvýše 5000 osob, a i toto číslo bylo možná přehnané). A stále byl pouze sunnitskou stranou⁷² z okolí Tikrítu. Proto bylo důležité eliminovat i potencionální nepřátele strany Baas a včlenit obyvatelstvo do stranické mašinérie. Al-Bakr se prezentoval jako slušný nenásilný člověk, ale měl dvojí tvář a pro své špinavé intriky potřeboval někoho, kdo se o jeho touhy postará⁷³. Saddám byl perfektní kandidát a brzy společně dosáhli úspěchu konsolidací moci. „Saddám nikdy nebyl ideolog. Byl to jen násilnický surovec, kterého ostatní přizvali do party, aby za ně dělal špinavou práci. Ve straně ho však nikdo nebral příliš vážně. To byla z naší strany veliká chyba; umožnilo mu to tiše pracovat v zákulisí a nakonec nás všechny převezl.“⁷⁴ Je těžké říct, kdy se přesně Saddám stal

⁶⁸ (Gombár 1, 2004: 160)

⁶⁹ (Coughlin, 2003: 78-79)

⁷⁰ První pokus se nezdařil, díky náhlému odvolání důstojníka Republikánské grady, jenž měl přivést baasisty do paláce. Druhým plánem mělo být sestřelení Árifovo letadla, ale puč byl prozrazen jedním z pilotů, který byl členem prezidentské tajné služby.

⁷¹ (Coughlin, 2003: 94)

⁷² Šíití z většiny byli mimo politické dění.; (Coughlin, 2003: 104); (Karsh-Rautsi, 1996: 45)

⁷³ (Coughlin, 2003: 99)

⁷⁴ (Coughlin, 2003: 90)

nejmocnějším mužem v Iráku. Taktikou, intrikami a udržováním se v pozadí odstranil konkurenty a vyšvihl se do čela státu.

„Páteř Baasistické milice tvořila Lidová armáda al-Džajs aš-Šábí. Velel jí Tahá Jásín Ramadán. Členství v Lidové armádě umožnilo baasistickým funkcionářům z civilního křídla, včetně Saddáma Husajna, nosit slavnostní vojenskou uniformu pro zvýšení společenské prestiže“⁷⁵. Se svou téměř sedm set tisícovou členkou základnou působila jako hlavní opora režimu oproti Irácké armádě, které nebyla poskytnuta vysoká míra důvěry. Sloužila Baas jako hlavní proti převratová milice, které režim důvěřoval, přesto v první Zálivové válce sloužila jako týlová jednotka. Ryze Baasistickou jednotkou byla i polovojenská organizace mládeže Mladý předvoj Futúwa.

3.6. Nejvýznamnější představitelé revolučního baasistického období

Bývalý velitel letectva, náčelník štábu a baasista Hadrán al-Tikrítí po baasistickém převratu zaujal funkci ministra obrany a místopředseda vlády a ministr vnitra Sálíh Mahdí Ammáš se postupem času stali pro Saddáma stranickou hrozbou, jelikož dosáhli dostatečných privilegií, aby se mohli býti konkurenčními kandidáty na post prezidenta po al-Bakrovi. Saddám pošval Hadrána i Ammáše proti sobě i proti al-Bakrovi. Spolu s aš-Šajchlím byli velmi blízcí přátelé al-Bakra a Saddáma považovali jen za poskoka a to se jim vymstilo. Byli obelháni, al-Bakr při reorganizaci vlády je sesadil z postu na ministerstvu a 3. dubna 1970 byli povýšeni na post viceprezidentů, čímž se stali „nejdůležitějšími osobami“ po prezidentu⁷⁶. V podstatě byli chytře odstraněni od moci, jelikož v těchto prestižních postech viceprezidenta již nedisponovali žádnou mocí. Hadrán byl nakonec úplně odstraněn i z funkce viceprezidenta z vykonstruovaného důvodu nečinnosti při Černém září v Jordánsku 1970⁷⁷, při kterém zahynulo přes pět tisíc Palestinců, přestože za útok byl

⁷⁵ (Gombár 1, 2004: 193)

⁷⁶ (Gombár 1, 2004: 175)

⁷⁷ Po červenci 1968 se Irák přidal ke státům, které odmítly přijmout rezoluci č. 242 o ustanovení palestinského státu. Díky státní ideologii Irák taktéž odmítnul Rogersův plán, který měl zajistit stabilitu v regionu. Ale po ostré výměně názorů s Egyptem se Irák zavázal Palestině, že ji osvobodí za každou cenu i pokud by to mělo vést k ozbrojenému boji. Irácká 20. Tisícová Saládínova armáda v oblasti Jordánska, nepřekročila bránu kasáren, přesto že Jordánský král Husajn podnikl vojenský útok proti palestinské Guerille, jelikož narušovala suverenitu státu. Palestinští partyzáni po Šestidenní válce z Jordánského území organizovali protiizraelský odboj, časem jejich moc sílila a prakticky přestali ignorovat vládu hostitelské země. Král Husajn neměl jinou možnost, než zasáhnout proti Palestincům

již odpovědný Šiháb al-Takrítí⁷⁸, který převzal ministerstvo obrany. Za neslučitelné postoje k arabské věci Hadrán odjel do Madridu jako Irácký velvyslanec, kde se dozvěděl o celé frašce, kterou ho obelstil Saddám s al-Bakem, navrátit se, aby se pokusil obhájit. Iráčané jej okamžitě posadili do letadla směřujícího do Alžírského exilu, odkud se přemístil do Kuvajtu, kde byl nakonec zavražděn. Ammaš byl zbaven postu viceprezidenta v roce 1971 a převelen jako velvyslanec do Moskvy, vědom si toho, že je v neudržitelné pozici, se stáhl do ústraní a dosáhl mnoha diplomatických úspěchů a v roce 1987 zemřel ve Finsku⁷⁹.

Strojař Nizzár Kazzár byl jeden z mála šíitů, kteří se dostali do mocenského centra. Účastnil se protikomunistických masakrů v roce 1963. Byl znám především za své výzvědné metody v Paláci zániku, které zdokonalil do takové míry, že jej Saddám Husajn a al-Bakr odměnili funkcí šéfa Saddámovy státní bezpečnosti. Kazzár měl bezprostřední důvěru, byl synem policisty a také jako Saddám pocházel z chudé oblasti. Paranoia nastala poté, co Saddám odstranil všechny oponenty a nakonec ho jeho pravá ruka zradila. Sadista Kazzár si vytvořil vlastní mocenskou základnu, protože nesnášel sunnity pro jejich privilegované postavení a Tikrít si přál smazat z mapy. Proto Kazzár připravil puč na prezidenta al-Bakra. Ozbrojené komando mělo al-Bakra zabít po příletu z Polska 30. června 1973. Kazzár mezitím zatkl jako pojistku plukovníky Šihába a Ghajdána, které vylákal na inspekci bezpečnostního elektronického systému. al-Bakrovo letadlo mělo zpoždění, a tak se komando od strachu že jsou prozrazeni, rozprchlo a ani neinformovalo Kazzářiho, který se o neúspěchu akce dozvěděl až z televizních zpráv. Poté i se zajatci se snažil vyjednávat, marně. Prchal směrem do Íránu, ale Saddám ho vypátral a zatkl, těsně předtím stihl popravít rukojmí⁸⁰. Kazzára popravili i s osmi důstojníky bezpečnostních složek a dalšími třinácti armádními důstojníky za zradu.

na hranici Jordánska z obav případného obranného útoku Izraele v Jordánsku proti palestinskému odboji.; (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 156); (Karsh-Rautsi, 1996: 56-58, 65)

⁷⁸ Saddám listivě sesadil Hadrána z postu ministra obrany když ho obvinil, že neučinil žádné kroky v palestinské otázce, přesto že o přímé internaci irácké armády rozhodla Rada revolučního velení (RRV). (Coughlin, 2003: 119); (Mufti, 1996: 199)

⁷⁹ (Gombár 1, 2004: 176)

⁸⁰ Plukovník Hammád Šiháb al-Takrítí byl bratranecem Bakra z Tikritu. Byl vynikajícím přítelem Saddáma i Bakra, kteří si v 70. letech vytvářeli loajální jednotky a dosazovali je na klíčové posty, proto po údajném spiknutí generála Fajsala al-Ansírího byl dosazen na jeho post a vyrovnal tak mocenskou základnu Saddáma a al-Bakra. Po jmenování Tikrítího viceprezidentem převzal dohled v úřadu ministerství obrany. (Coughlin, 2003: 72-73; 124-126)

Saadún Ghajdán, velitel tankového praporu prezidentské gardy, byl jedním z členů, kteří se podíleli na Červencové revoluci. Převzal post ministra vnitra, poté co byl Ammáš jmenován viceprezidentem. Byl zajat Kazzárim, který se ho pokusil zastřelit, ale přežil pod tělem Šihába. Nakonec byl odstraněn, když ho Saddám připsal do zápisníku spiklenců izraelského agenta.

Teoretik a významný konkurent Abd al-Chálik Sámaraí byl v roce 1973 neprávem odsouzen a v roce 1979 popraven za výpomoc u Kazzárimho spiknutí proti prezidentovi⁸¹. Sámaraí byl odsouzen za to, že neupozornil na připravovaný puč, přestože o něm nevěděl. Osudnou náhodou si Kazzárim místem pro vyjednávání vybral Sámaraího dům⁸². S událostí nastala další očista strany i obyvatelstva.

Ministr zahraničí a člen RRV Abd al-Karím aš-Šajchlí byl Saddámovo tzv. „dvojče“ a dobrý přítel. Šajchlí pocházel z dobře situované bagdádské rodiny. Byl velmi oblíbením straníkem a mohl by ohrozit Saddáma při budoucí volbě prezidenta. A přesto, že byl přítel již z dob od atentátní pokusu svrhnout Kásima, kdy Šajchlí zachránil život Saddámovi. Saddám si přál, aby se aš-Šajchlí spojil s rodinou sňatkem s jeho sestrou Sihám, ale rodina odmítla spojení rodu s rolníky, navíc na Šajchlího tlačil i prezident al-Bakr, který měl pět dcer. Šajchlí nevyhověl ani Saddámovi, ani al-Bakrovi. Tím neskutečně urazil Saddáma, který ho na tři týdny vyhostil do New Yorku⁸³. Tím, že nepodpořil stabilitu režimu rodovým spojením, musel ustoupit do pozadí. Byl odsunut od moci a stal se zástupcem Iráku v radě OSN. Byl zbaven funkce na ministerstvu a postu v RRV. V roce 1980 byl zastřelen.

Maršál Ahmad Hasan al-Bakr se narodil roku 1914 v Tikrítu. Pocházel z jednoho ze šesti Tikrítských klanů a patřil k rodu Albú Bakr. Vzhledem k chudobnému původu se díky vojenskému vzdělání dostal do armádních kruhů. Na předměstí Karch se sblížil s Chajralláhem. Měl surovou a bezohlednou povahu, kterou pečlivě skrýval pod rouškou spravedlivého politika⁸⁴. Jeho přání však plnil Saddám, kterého poznal díky Chajralláhovi a čím dál více Saddáma protlačoval řadami Baas. Za Abd al-Salámovi vlády zastával funkci ministerského předsedy. Po převratu z roku 1963 al-Bakr a jeho střední proud Baas dostal do čela

⁸¹ (Karsh-Rautsi, 1996: 59)

⁸² (Karsh-Rautsi, 1996: 62)

⁸³ (Coughlin, 2003: 122-123)

⁸⁴ (Coughlin, 2003: 58)

strany. Věděl, že aby udržel sílu strany, musí ji opět sjednotit, proto v roce 1964 s Aflakem založil prozatímní Regionální vedení. V roce 1965 se al-Bakr stal generálním tajemníkem Iráckého Regionálního velení Baas a jmenoval mnoho tikríťanů do Republikánské gardy a jiných vysokých funkcí a tím posílil svůj vliv. Po Bílé revoluci prezident al-Bakr zaujal veškeré významné funkce⁸⁵. Po zvolení al-Bakra prezidentem mu Chajralláh opakoval: „Saddám je jako tvůj syn,“ „spolehni se na něj. Chránit tě musí rodina, ne strana nebo vojsko. Vojáci a politici v téhle zemi často mění kabáty.“⁸⁶ Pouto s rodem Saddáma navíc utvrdil poté, co se jeho syn oženil se Sadídžinou sestrou a jeho dcera s jejím bratem⁸⁷.

Po potlačení Kazzárova pokusu o svržení al-Bakra se prezident stahuje do ústraní, a věnuje se především rodině a zahrádkaření. Řízení státu se pevně ujímá Saddám⁸⁸.

4. PREZIDENT SADDÁM HUSAJN

4.1. Saddámova cesta na vrchol

Saddám Husajn se narodil 28. dubna 1937⁸⁹ do neklidných posledních let monarchie, 150 km severně od Bagdádu v domku z nepálených cihel ve vesnici al-Audžá. Otec Husajna Al Madžíd pravděpodobně zemřel a jeho matka Sabha zůstala bez peněz. Proto Saddám část svého života žil s bratranci v domu Chajralláha Talf. Saddám u své matky žil po dobu, kdy byl strýc uvězněn. Subha žila se svým novým manželem Hasanem z rodu Ibrahím, známých zlodějů. V malé vesničce al-Šavíš Saddám nepoznal nic jiného než chudobu běžné vsi iráckého venkova. O malého chlapce se nikdo nezajímal, nevlastní otec „Hasan lhář“⁹⁰ Saddáma bil a zesměšňoval a nutil ho krást. Toto období ho velmi poznamenalo, naučil se spoléhat jen sám na sebe a nedůvěřovat ani těm nejbližším. Věděl, že hrubá síla je nejlepším spojencem. Od Hasana se také naučil zastrašovat a uskakovat

⁸⁵ Předseda RRV, prezident republiky, vrchní velitel armády, maršál, předseda vlády, tajemník iráckého regionálního vedení strany Baas.; (Coughlin, 2003: 76); (Gombár 1, 2004: 175)

⁸⁶ (Coughlin, 2003: 90)

⁸⁷ (Coughlin, 2003: 77)

⁸⁸ (Gombár 1, 2004: 176)

⁸⁹ Datum narození je zpochybňováno. Irácké vsi v této době nezaznamenávali data narození. Saddám si později přisvojil stejné datum narození, jako měl jeho přítel Abdulkarím aš-Šajchlí, který pocházel z dobře situované rodiny a proto datum jeho narození znal. Rok narození zase Saddám přizpůsobil roku narození své manželky Sadídži, která byla o dva roky starší.; (Arnold, 2009:30); (Coughlin, 2003: 34-35)

⁹⁰ (Coughlin, 2003: 41); (Karsh-Rautsi, 1996: 17)

z choulostivých situací, což se především projevilo v jeho budoucí politické kariéře. Období monarchie a vzniku republiky bylo velmi vrtkavé a nestálé a Saddám Husajn již jako mladý hoch vnímal, co se děje v jeho zemi a toto prostředí velmi ovlivnilo jeho i irácký lid. V období dospívání se pro Saddáma politická aktivita stala velmi atraktivní a s nadšením se ponořil do proti-britské i anti-západní atmosféry dne. Vzpomínky z dětství týraného chlapce ho dychtivě popoháněly kupředu. Cílem Saddáma bylo vymanit se z minulosti a stát se tím velkým a obávaným mužem, na kterého nikdy nikdo již nevztáhne hůl. A tak se zrodil velký irácký vůdce Saddám Husajn, který velmi dbal na budování kultu osobnosti. Po dokončení základní školy se vydal na další studia do Bagdádu, kde jej ovlivnila revoluční atmosféra a prostředí nepokojů a násilí. Saddám se přidal k nové ne moc silné straně Baas roku 1957, protože „její principy souzněly s jeho nacionalistickými ideály“⁹¹. Nevelice populární strana Baas, která čítala jen několik členů, umožňovala aktivnějším členům se rychleji prodat do užšího kruhu. Strana navíc mezi členy, kteří neuměli zacházet se zbraněmi, potřebovala muže, který se nebojí pro stranu vykonat špinavou práci. Touha stát se důležitým členem Saddámovi umožnila účastnit se atentátu proti prezidentu Kásimovi⁹².

Saddám prchnul na tři měsíce do Sýrie, kde navázal přátelství s Michele Aflakem. Poté odjel do Káhiry. V Egyptě pod jménem Suddám Tikrítí konečně dokončil střední školu a pokusil se o studium práv na univerzitě, diplom si nakonec převzal v Bagdádu o několik let později v doprovodu ozbrojené ochranky a roku 1976 se odměnil i doktorátem z práv. V Káhiře často sledoval prezidenta Násira a jeho politickou taktiku, kterou si snažil osvojit. Věděl, že egyptský model odstranění plurality a nastolení vlády jedné strany se zdáním demokracie za vedením národního shromáždění, bude fungovat i v Iráku. Podobný model byl

⁹¹ (Coughlin, 2003: 58)

⁹² Saddám měl krýt záda ostatním členům, ale jeho předčasná střelba atentát překazila „Když stanul tváří v tvář diktátorovi, nemohl se již ovládnout. Zapomněl na všechny pokyny a ihned zahájil palbu.“ Sám byl zraněn spolu atentátníkem, mezitím se prezidentova ochranka vypořádala s prvotním šokem a ochránila zraněného Kásima.; (Karsh-Rautsi, 1996: 25, 45); Atentátníci prchli. K Saddámově útěku se váže další legenda, která je uveden v jeho oficiálním životopisu. „Mladý idealista Saddám čeká s pistolí v ruce na nenáviděného diktátora připraven položit život za národ. Při činu je zraněn, ale revolucionáři je při útěku odepřena lékařská pomoc. Chladnokrevně vytáhne nůž, aby vyříznul kulku z rány, a cválá na koni tryskem pouští, důmyslně unikaje mnoha vojenským hlídkám, jež mu je v patách. Odhodlaný válečník na útěku plave za svobodou ledovými vodami Tigridu s nožem v sevřených zubech.“ (Coughlin, 2003: 59-60)

zaveden roku 1980, kdy svolal národní parlament⁹³. V Káhiře byl Saddám napojený na Ústřední zpravodajskou službu (CIA)⁹⁴.

Z Káhiry po Baasistickém převratu se proměněný dospělejší Saddám vrátil do Iráku. Irácká pobočka neuznala jeho exilové plné členství a musel se spokojit s podřadnou funkcí člena ústředěného výboru strany pro zemědělství. Saddám Husajn si u al-Bakra vybudoval pevnou důvěru, brzy se stal jeho pravou rukou⁹⁵. Po pokusu svrhnout Árifa Saddám unikl žaláři a postavil se proti rozhodnutí ze Sýrie a zůstal v Bagdádu, kde stále čelil možnosti zatčení. Neodjel, jelikož v době, kdy byla většina vedoucích členů Baas mimo ústředí moci, mu naskytovala možnost dostat se opět do popředí. Saddámův úkryt byl objeven a dostal se také na dva roky do vězení⁹⁶. Po propuštění al-Bakra si z vězení se Saddámem vyměňovali zprávy pod oblečkem syna Udaje, který ho s manželkou Sadídžou navštěvovali. Po převratu 30. července prakticky nevzdělaný venkovan s vysokými ambicemi vyšplhal až do funkce místopředsedy RRV, orgánu, který řídil iráckou vládu. Uchvátit moc a udržet si ji, umění politického přežití. V roce 1976 se Saddám sám jmenoval generálem a udělil si hodnost polního maršála⁹⁷.

Odvolání aš-Šajchlího, Hadrána al-Tikrítího a Ammáše otřáslo bagdádskou elitou. Ukázalo se, že pohrdáním Saddáma, který se stal velmi mocným mužem, bylo chybou. *A stejně tak ti, kdo se Saddámem Husajnem nesouhlasili nebo představovali skutečnou či potencionální hrozbu jeho pozici, byli buď okamžitě propuštěni, anebo pokud měli vlastní mocenskou významnou základnu, postupně vymanévrováni*⁹⁸. Během krátké doby se neznámí Saddám, stal druhým nejvýznamnějším mužem Iráku. Řídil RRV a další bezpečnostní složky a tím umožnil, aby se al-Bakr nebyl ohrožen. Dělbá práce mezi nimi byla prostá jasná: Husajn politiku tvořil, zatímco Bakr ji potvrzoval vahou své oficiální funkce a celonárodní prestiže.⁹⁹

⁹³ Exulanti, kteří se pokusili svrhnout Kásima, se okamžitě dostali pod dohled Washingtonu, který viděl v Iráku významný strategický bod.; (Karsh-Rautsi, 1996: 28)

⁹⁴ (Coughlin, 2003: 67-68.)

⁹⁵ (Arnold, 2009:39); (Coughlin, 2003: 71); (Karsh-Rautsi, 1996: 30-32)

⁹⁶ (Karsh-Rautsi, 1996: 33-34); (Coughlin, 2003: 81)

⁹⁷ (Coughlin, 2003: 48)

⁹⁸ (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 154, 138); (Mufti, 1996: 199)

⁹⁹ (Karsh-Rautsi, 1996:93.)

5.2 Saddám Husajn Prezidentem.

Saddám se systematicky zbavoval nepřátel a zůstával v pozadí, aby nedal podnět al-Bakrovi, že lační po moci. To utužilo al-Bakrovu důvěru v Saddáma, jehož podněty docílil, že stát v podstatě řídili ve společné koalici, kdy al-Bakr byl oficiální hlavou a Saddám duší nového režimu¹⁰⁰. Vzájemné spojenectví je dovedlo až na vrchol. Saddám pochopil jak zužítkovat vlastnosti síly a vytěžit maximum ze státního sektoru. Byl velmi obratný politik, který dokázal dovést Irák na výsluní v Arabském regionu, i cílevědomý pragmatik, který systematickým pouštěním žilou pronikl do všech složek společnosti. Celá Saddámova cesta na vrchol i udržení si pozice prvního muže Iráku si vyžádala houževnatý boj, intriky a nemilosrdné odstranění kteréhokoliv proti kandidáta, který by mohl uzurpovat post prezidenta a stát se nejvyšším vůdcem. Saddámovské tvrdé politické a nehumánní zásady vytvořily silného nekompromisního vůdce.

Mírové jednání Al-Bakra s konkurenčním režimem v Sýrii, poskytlo Saddámovi ten pravý čas pro převzetí kontroly nad státem. Saddámovi se nelíbilo toto mírové jednání, jelikož pokud by došlo k plánovanému sjednocení, v novém státě už by po al-Bakrovi a prezidentu Sýrie Asadovi nezaujímal vůdčí postavení. Proto v předvečer revoluce 16. července 1979 donutil k rezignaci prezidenta al-Bakra. Prezident požádal o uvolnění z úřadu ze zdravotních důvodů a navrhl Saddáma, aby ho zastoupil ve všech funkcích¹⁰¹. Saddám stál na vrcholu mocenské pyramidy s funkcemi prezidentem republiky, přičemž počet let prezidentské funkce nebyl ústavně ukotven, ale byl potvrzen 99% hlasů v referendu v roce 2002. Prezidentská funkce jej opravňovala i k funkci předsedy RRV za předpokladu že bude potvrzen Národním shromážděním a potvrzen referendem. Dále zastával postavení vrchního velitele armády, předsedy vlády a tajemníkem regionálního i národního vedení strany Baas. Saddámovi funkce náměstka předsedy RRV a zástupce tajemníka regionálního vedení strany Baas převzal ministr vnitra Izzat Ibrahim Dúrí¹⁰².

Jakmile se Saddám oficiálně postavil v čele státu, rozvíjel kult osobnosti propagační kampaní. Prezentoval se jako vzorný otec i manžel se svou spokojenou rodinou¹⁰³, prezentoval se jako muž, kterému záleží,

¹⁰⁰ Viz: http://www.academia.edu/1787409/Rise_and_Fall_of_Baathism; náhled 17. 4. 2013.

¹⁰¹ (Gombár 1, 2004: 177)

¹⁰² (Gombár 1, 2004: 181)

¹⁰³ (Coughlin, 2004: 131)

aby v Iráku zavládlo blaho a prosperita. Označil se titulem vůdce (Qá'id) jež zahrnovala tituly tatínek Saddám, vítězný Saddám, vůdce a rytíř Arabů a nadále mu tento arabský termín poskytl legitimitu pro užití vojenského i civilního vedení¹⁰⁴. Rozvinul mohutnou kampaň k oživení tradic Asýrie a Babylónu. Navíc začal vytvářet projekt přepisování dějin, ve kterém iráčtí spisovatelé přepisováním historických událostí sladili minulost s moderní ideologií. Autoři vytvářeli novou veřejnou identitu pro včlenění Iráčana do propagandistické mašinérie. Propaganda byla například použita při Irácko-Íránském konfliktu, kdy legitimoval konflikt¹⁰⁵ poukázáním, že Arabové bojují s Peršany. Dokonce rehabilitoval hášimovskou dynastii, vystavěl ji na počest renovované královské mauzoleum v čtvrti Azamíja a krále Fajsala I. prohlásil významným arabským nacionalistou¹⁰⁶.

1. Národní politika státu

Kurdské revolty dělali problémy od počátku samostatného Iráku. Všechny dosavadní režimy nedosáhly žádné zásadnější změny. Kurdové neúprosně požadovali kurdskou autonomii, pod kterou by spadal Kirkúk či Mosul s bohatými ropnými ložisky. Saddám situaci vyřešil šalamounsky a dojednal s představiteli Březnový manifest, který uznal kurdskou národnost, ale zároveň manifest měl nabýt platnosti až za čtyři roky, kterému dopřáli dostatek času na konsolidaci vlády i cílené Arabizaci Kurdistánu¹⁰⁷.

Po Arabsko-Izraelské válce v roce 1973 prudce se zvýšily příjmy z ropy, což umožnilo vládě financovat množství rozvojových a sociálních projektů a životní úroveň obyvatel vzrostla. Baasistická propaganda tohoto zvratu v hospodářství a ekonomice využila pro svou medializaci a prospěch. Rozvoj země přispěl k tomu, že se Irák stal soběstačný a mohla omezit sovětskou podporu, kterou navázal před znárodněním ropného průmyslu, jen na obchodní styky s armádní výzbrojí. Inspirací v totalitním systému nacistického Německa či vládou Stalina Saddám snažil podřídit hospodářství a zvýšit a zkvalitnit státní produktivitu. Mobilizací a včlenění všech veřejných struktur integroval obyvatele do jednoho státního celku.

¹⁰⁴ (Gombár 1, 2004: 182.)

¹⁰⁵ Viz:

http://www.academia.edu/562428/Targeting_the_Symbolic_Dimension_of_Baathist_Iraq_Cultural_Deconstruction_Historical_Memory_and_National_Identity; náhled 17. 4. 2013

¹⁰⁶ (Gombár 1, 2004: 179)

¹⁰⁷ V rámci kampaně stát násilně přesídloval obyvatelstvo a tím poiráčtil kurdské oblasti, které by poté nespádaly pod kurdskou samosprávu. Do roku 1979 bylo přemístěno více než 200 000 Kurdů. (Karsh-Rautsi, 1996: 105)

Asociace hospodářství spadala pod baasistickou propagandu. Většina podniků byla znárodněna pod vládní monopol. Obyvatelé byli pravidelně stahováni do celého procesu, vláda rozdala na tisíce televizorů a rádií a tím utužovala režimní vývoj¹⁰⁸. Urbanizace bohužel nebyla tak úspěšná, jak si Sadám představoval. Neschopnost činitelů a korupce přičinila, že vývoj a životní úroveň se nikterak výrazně nezměnila. Města se rychle rozrostla, a vznikla „ztracená generace“¹⁰⁹ obyvatel bez práce na okraji sídlišť. Saddámova vláda se snažila vymýtit negramotnost, snížila daně, rozvinula zdravotnictví zrovnoprávnit postavení žen¹¹⁰ v pracovním i rodinném právu.

Za války s Íránem stát potřeboval více zvýšit produktivitu a Saddám se rozhodl uvolnit přísnou kontrolu státních sektorů a dovolil do nich vstoupit místní i zahraniční investory aby opět rozhybali ekonomiku. Po krátkém vzestupu ale produktivita začala opět klesat a tak se Saddám rozhodl zvýšit výnosy země anexí Kuvajtu.

2. Agresivní zahraniční politika

V 60. letech se Irák se vyznačoval extrémismem a na arabskou jednotu odpovídal militantně, odmítnul uznat Izrael a udržoval těsné vztahy se sovětskými zeměmi, které pomohly vysílenému Iráku uklidnit situaci s Kurdy, a mohl se věnovat zahraničním záležitostem. Významnými hybateli událostí vycházeli na základu regionálních událostí, které ovlivňovaly irácké záležitosti. Komunistická opozice byla tolerována jenom díky tomu, že irácká vláda potřebovala navázat kontakty se Sovětským svazem, který by pomohl zemi v prvotním vývoji a především znárodnit ropný průmysl. Proto byla zahájena politika cukru a biče proti komunistické straně. Poté co Irák dosáhl výsledků, a díky významným ziskům z ropného průmyslu se rozvinula ekonomika a celkově irácká společnost se začlenila do chodu státu, už nebylo třeba tolerovat komunisty a udržovat těsnější spojení s Moskvou, které se omezilo už jen na dovoz zbraní.

V 70. se Irák zaměřil především na vnitrostátní záležitosti, navíc se obrátil trend a došlo ke zmírnění politiky vůči Západu. A v 80. letech došlo k proměně mezinárodní politiky. Do této doby byl Irák v regionální i

¹⁰⁸ (Mufti, 1996: 203-204)

¹⁰⁹ (Karsh-Rautsi, 1996: 99)

¹¹⁰ Rovnoprávnost žen byla úplně potlačena 18. února 1990 vyhlášením zákona RRV, který prohlašoval, že není trestné zabít ženu za cizoložství. (Karsh-Rautsi. 1996: 98, 101)

mezinárodní sféře spíše izolován, ale Extrémní panarabismus nepřinesl významnější popularitu. Saddám proto změnil ideologii, a navázal kontakty se zahraničím. Uvnitř státu obrat ospravedlňoval tím, že nejdříve je třeba dosáhnou baasistické jednoty a teprve poté pokračovat v revoluci panarabské ideologie¹¹¹. Rozvoj veřejného sektoru přispěl k posílení rozvoje státu a s ním regionální ambice rostly. Saddám si uvědomoval změnu světového režimu z bipolárního rozdělení na multipolární systém, proto se snažil urovnat většinu vztahů a navázat různé mezinárodní spolupráce a upevnit stát ve všech sférách.

V roce 1975 byla mezi Irákem a Íránem uzavřena Alžírská dohoda. Nebyla příliš výhodná pro Irák, ale vzhledem k tomu že podporované Íránem kurdské revolty již významně ohrožovaly režim, bylo nevyhnutelně nutné situaci řešit jakýmkoliv způsobem. Po přerušení íránské podpory byly revolty rychle potlačeny. Ve stejném roce také došlo k významným sporům s konkurenčním režimem v Sýrii. Problémy eskalovali již od Arabsko-Izraelské války, kdy byla hlavní otázka, kdo se ujme hlavního postavení v regionu. Sýrie rozvinula štvavou kampaň a nažila se podvrátit irácký režim. Irák podporoval tzv. Black June organizaci¹¹², která útočila na syrské cíle. Damašek útoky oplácel různými bombovými sabotážemi. V roce 1977 egyptský prezident Anvar Sádát se úplně odklonil od panarabské ideologie a uznal na mír s Izraelem. Odklon Egypta znamenal pro Irák možnost jak se dostat do popředí arabské jednoty a svolal první všearabský Summit v Bagdádu, ve kterém Arabská liga vyloučila Egypt z celoarabské organizace. Irák, který nesousedil s Izraelem, tak jako Sýrie, si mohl dovolit razantnější postoj. Naopak po odklonu Egypta se Sýrie stala oslabenou a musela zaujmout konzervativnější postoj¹¹³. Vztahy se uklidnili koncem 70. let, kdy opět zemně začali vyjednávat v rámci pan-arabské ideologie o sloučení.

V regionální politice navázal vztahy se saudským princem Fahdem a vyřešil hraniční spory. Irák také částečně podporoval marxismus v Jižním Jemenu. Na světové úrovni navázal kontakty především Francie, Itálie a Brazílie udržovala s Irákem nejčetnější obchodní styky a byly největšími odběrateli ropy.

¹¹¹ (Karsh-Rautsi, 1996: 107, 108); (Mufti, 1996: 205)

¹¹² (Mufti, 1996: 206)

¹¹³ (Karsh-Rautsi, 1996: 46, 110, 111)

5. MOCENSKÉ CENTRUM – KMENY A KLANY A ARMÁDA.

5.1. Mocenská základna Saddáma Husajna: „sunnitský trojúhelník“

Na blízkém Východě v druhé polovině 20. století došlo k mnoha převratům a většina z nich vyústila v klasické vojenské režimy, které nedokázali pozice udržet po delší dobu, a byly nahrazeny civilním režimem, který si dokázal zajistit perfektní bezpečnostní struktury a jejich kontrolu. Proto se Saddáмова mocenská základna skládala ze tří odstupňovaných okruhů. Patřil k nim i „Tikrítický klan“ který zahrnuje několik klanů bez určitého zázemí. Všechny tři kruhy lze včlenit do takzvaného sunnitského trojúhelníku¹¹⁴. Tato sunnitská elita byla ve středu moci již od mámlucké nadvlády a své výsadní postavení stále drží. Baasistický režim si toto postavení udržel a postupně jej zúžil na nejširší kruh mocenského zázemí, který tvořili představitelé z kmenů: Dulajm, Džubúr, Ubajd a Azza. Saddámovo druhé mocenské centrum tvoří elita z Tikrítu, která tvoří kmen Albů Násir, který se dělí do šesti klanů. Kmenová lojalita v 70. letech tvořila velmi důležitou strukturu moci¹¹⁵. Sňatková politika arabského manželství Nahwa mezi příbuznými byla považována za posílení vztahů uvnitř rodu. Pozice věrných důstojníků dále upevňoval kulminací moci dle sňatkové politiky, rodinnými pouty a kmenovými vazbami a dle uplatnění politiky strachu a násilí či uplácením. Tikrítický klan s arabskými sňatky byl typickým příkladem místního uspořádání. Ale nakonec konflikty uvnitř mocenského kruhu vyvolaly z úžení kruhu na rodinu.

5.1.1. Mocenské centrum Tikrít a jeho představitelé.

Když se v roce 1394 Timurovi tatarské hordy přehnaly přes Mezopotámii, zastavily se v provinčním městečku na řece Tigris, asi 150 km od na sever od Bagdádu, kde vztyčily pyramidu z lebek svých obětí.¹¹⁶ Město odporovalo se svým ohromným opevněním nájezdníkům až do nájezdu Timura. Město Tikrít bylo mimo jiné velmi významné a symbolické pro mnoho Iráčanů, protože z něj pocházel i Saladín, který pro Arabů znovu vybojoval z křižáckých rukou svatý Jeruzalém. Už za osmanské vlády se jádro nejvyššího armádního velení především skládalo z důstojníků z Tikrítu. Přítel krále Fajsala Máúd Muklis z Tikrítu otevřel bránu studia na vojenské akademii pro mnoho mladíků, poté jim dával funkce u armády, politiky i policie. Upřednostněním kmenové

¹¹⁴ (Gombár 1, 2004: 179-182)

¹¹⁵ Šest příslušníků kmene Abů Násir zastávalo vládní funkce. (Coughlin, 2003: 36)

¹¹⁶ (Coughlin, 2003: 38)

loajalitě patřící k rodišti a vlastnímu rodu si Muklis zajistil ochranu¹¹⁷. Odliv obyvatel do Bagdádu a dalších měst způsobil, že město Tikrít chudlo. Pro hochy z chudých oblastí byla jedinou možností společenského vzestupu kariéra v armádě. I Saddám toužil po důstojnické kariéře, ale nikdy se na Vojenskou akademii kvůli nedostatečnému vzdělání nedostal. Saddám nadále upevňoval své centrum moci a z Tikrítu především od roku 1968 Saddám Husajn vybíral politickou elitu, která jej velmi věrně následovala. Postupně se v oblasti vytvořil podporu vybraných osobností. Proto městečko Tikrít během své vlády Saddám naprosto přeměnil. Z provinčního městečka vybudoval centrum s více než 30 tisíci obyvateli. Postavil zde mnoho velkých mešit s širokými moderními ulicemi, kde se vyvyšovaly v nadživotní velikosti sochy velkého vůdce, a také zde vybudoval jeden z jeho nejluxusnějších paláců¹¹⁸.

Strana hojně využívala pečlivých stranických seznamů, kde byly uvedeny kmenové a rodové vazby, přesto že politika rodové identifikace byla oficiálně zrušena v roce 1979¹¹⁹. Poté co vypukla válka s Íránem, se krutost režimu ještě více zpřísnila, násilně odvedení byli mučeni a jejich mrtvá těla byla často pohozena před domem jejich rodiny¹²⁰.

Táriq Azíz se vyšplhal do popředí Baas díky kariérnímu postupu a dokonce se téměř jako jediný dostal do Saddámova vnitřního rodinného kruhu a měl naprosto plnou loajalitu členů a to zároveň přesto že byl křesťanského vyznání.

Tahá Jásín Ramadán pocházel z Mosulu. Člen vlády. Dohlížel na vojenské byro strany Baas a byl v čele spolehlivé Lidové armády, která podléhala řízení stranou Baas, ale za protěžování osobností z Mosulu byl odvolán.

5.2. Saddámův první vnitřní kruh

Saddám pocházel ze sunnitského kmene Albů Násir, který se dělí do šesti klanů. Jeden z klanů je al-Bédža¹²¹ s rodem Albů Gháfúr zahrnující dva domy. Dům Albů Madžíd ze kterého pochází rod Saddáma Husajna a jeho synové. A dům Albů Sultán z něhož vychází rodiny Ahmad a Abdalláh. Dalším rodem z tohoto klanu je rod Albů Musallát, který má

¹¹⁷ (Coughlin, 2003: 48); (Karsh-Rautsi, 1996: 46)

¹¹⁸ Viz: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3249819.stm

¹¹⁹ (Gombár 1, 2004: 184)

¹²⁰ (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 215)

¹²¹ (Gombár 1, 2004: 179-181)

dům Talf ze kterého pochází Saddámova matka Subha a její rod. Nadále se zde řadí rod Albú Chattáb ze kterého pochází Saddámův otčím a druhý manžel jeho matky Hasan Ibrahím, z jejíž spojení vzešli Saddámovi nevlastní bratři rodu Ibrahím Barzán, Wáthbán, Sabáwíh.

Saddámovo rodinné jádro neboli první vnitřní kruh, vychází se spojení domu Albú Madžíd, domu Talf a rodu Albú Chattáb mezi němiž nejčastěji došlo ke kulminaci moci mezi sunnitskými kmeny arabského trojúhelníku.

Saddám oženil se svou sestřenicí Sadžídou. Rok po té se narodil první syn Udaj¹²² a poté i syn Kusaj a tři dcery. Dalšími následovníky byli Saddámovi nevlastní bratři od nevlastního otce z rodu Ibrahím. Od roku 1979 Saddám likviduje vnitřní stranickou opozici a nahrazuje ji novou elitou na základě toho klanového přidružení. Vyměnil „nelegitimní“ funkcionáře, kteří nepocházeli z Tikrítu. Cílem nového uspořádání bylo vyčlenit kruh nejbližších stoupenců: jeho bratrů, nevlastních bratrů a bratranců (Husajn, Kámil a Alí Hasan Madžíd)

Udaj Saddám Husajn¹²³ vystudoval techniku a byl předsedou Saddámovy univerzity a také předsedal olympijskému výboru. Byl proslulý svou brutalitou. Klan posílil sňatkem se sestřenicí Sadžou, dcerou Bazána Ibrahím a brzy poté stmelil vztah s ministrem vnitra Izzatem sňatkem s jeho dcerou. Prvorozený syn postupně díky skandálnímu jednání upadal u otce v nemilost a po brutálním útoku, při kterém na veřejnosti zabil jednoho z otcových přátel, strávil dva roky v luxusním exilu ve Švýcarsku. Roku 1995 Udaj založil jednotku Saddámových mučedníků. Rok poté přežil pokus o atentát, ale zůstal invalidou. Udaj byl zabit při přestřelce s americkými vojsky v Mosulu.

Mladší syn Kusaj Saddám Husajn mladší syn se díky výstřelkům staršího bratra stal Saddámovým nástupcem a přebral významnější bezpečnostní a politické funkce. Jeho manželkou se stala Sahar, dcera generála Máhira Abd al-Rašída. Přestože byl Saddám oficiální hlavou národní bezpečnostní rady, které kontrolovala činnost všech jejích složek, fakticky tuto radu v prezidentském paláci řídil Kusaj. Rada se jednou týdně sešla a koordinovala bezpečnost režimu detailním plánováním rozmístění vojenských a policejních jednotek a Saddám pouze schvaloval

¹²² (Karsh-Rautsi, 1996: 28)

¹²³ (Gombár 1, 2004: 181)

operační plány speciálních jednotek¹²⁴. Dále Kusaj řídil i Saddámovi fedajíny. Američané ho i s jeho čtrnáctiletým synem zabili při přestřelce s vojskem v Mosulu.

Nevlastní bratři z rodu Ibrahím – Barzán, Wátbán, Sabáwíh,¹²⁵ přes nenávist k otčímú, který ho jen bil a ponižoval, své nevlastní bratry odměnil důležitými posty ve vládě. Především Barzan Ibrahím vždy velmi oddaně následoval svého staršího bratra Saddáma, ale Saddám upřednostňoval bratrance Husajna Kámila al-Madžíd z otčímovy strany, kterému nakonec přislíbil dceru Raghdát. Přesto Barzán stále následoval Saddáma a staral se věrně o prezidentovu bezpečnost v organizaci Muchabarát, jenže po projevu v Dudžajlu byl na Saddáma spáchán atentát. Barzan, ačkoliv se snažil napravit svou chybu a téměř srovnal šíitské městečko se zemí, stále kvůli jeho selhání upadal v nelibost, až mu Saddám přikázal opustit Irák a osobní bezpečnost předal Husajnovi a od roku 1989 ji řídil Sabáwí. Barzán byl popraven oběšením dva týdny po popravě Saddáma.

Strýc Saddáma Husajna Chajralláh Talf¹²⁶ byl politicky činným občanem a horlivým arabským nacionalistou, který velmi ovlivnil svého synovce Saddáma, jenž v něm spatřoval autoritu otce i vzor muže. Jako důstojník se účastnil neúspěšného povstání roku 1941 a byl uvězněn. Za jeho pronacistické sympatie byl propuštěn z armády. Strýc Saddámovi vštípil až xenofobní myšlenky¹²⁷ proti monarchii, která podporovala krále. Husajn sám vypráví, že jeho vřelý vztah k Chajralláhovi měl pronikavý vliv na vývoj jeho národního citění, neboť v něm byla zaseta hluboká nenávist k monarchii a cizí mocnosti stojící za ní; tento pocit v něm pak v následujících letech ještě zesílil.¹²⁸ Chajralláhova rodina i se Saddámem se přestěhovala na předměstí Bagdádu Karch, kde působil jako učitel na škole, poté byl jmenován ředitelem kanceláře ministra školství. Díky politické aktivitě strýce, který u sebe v bytě pořádal politické meetingy, se Saddám seznámil s al-Bakrem a dostal se do užšího kruhu politiků, kteří mu dopomohli na výsluní. Poté co se Saddám stal

¹²⁴ (Gombár 1, 2004: 181-182, 191)

¹²⁵ (Coughlin, 2003: 39)

¹²⁶ (Coughlin, 2003: 38, 51, 89)

¹²⁷ Chajralláhova filozofická úvaha spočívala v publikaci *Tři, které Bůh neměl stvořit: Peršané židé a mouchy*. Chajralláh definoval Peršany jako zvířata stvořené v lidské podobě. Židy jako špinavé zbytky národů a mouchy jako naprosto zbytečné stvoření, které jsou ovšem více milé než Židé s Peršany. (Arnold, 2009: 32); (Coughlin, 2003: 50); (Karsh-Rautsi, 1996: 22-23)

¹²⁸ (Karsh-Rautsi, 1996: 16)

prezidentem, jej strýc začal využívat. Stal se nenasytným a zkorumpovaným starostou Bagdádu.

Bratry Saddámova otce spojil svazky s jeho dcerami. Nejvýznamnější strýc Saddáma Alí Hasan al-Madžíd se oženil s jednou z dalších dcer Al-Bakra. Saddám bratrance 27. března 1987 jmenoval vrchním velitelem armády, čímž započal genocidu proti kurdkému obyvatelstvu, které dobilo oblast. Na čtyři stovky kurdských vesnic srovnal se zemí, ostatní vysídlil, a pro jistotu otrávil místní zdroje vody. Chemický Alí v rámci kampaně an-Anfal spustil chemický útok proti vesnici Šajch Wisan v kurdské oblasti Halabja v roce 1988¹²⁹. Za válečné zločiny a dodávku komponentů pro výrobu chemických zbraní irácké vládě byl Alí několikrát odsouzen k trestu smrti Iráckým vrchním tribunálem. V červnu 2009 byl rozsudek potvrzen nizozemskou justicí¹³⁰.

Saddám Kámil mladší bratr Husajna Hasana se oženil s dcerou Saddáma Husajna Ránou. Džamál Mustafa Tikrítí se oženil s nejmladší Saddámovou dcerou Hálou.

Bratranec plukovník Adnán Talf byl věrným přítelem, Saddám jej švagra odměnil postem ministra obrany v roce 1977. Jeho manželkou byla dcera exprezidenta al-Bakra Adnán „záhadně“ zahynul při havárii vrtulníku¹³¹.

Zeť Husajn Kámil Hasan al-Madžíd se oženil se Saddámovou dcerou Raghdat. Byl prvním náčelníkem bezpečnostní organizace Amm al-Cház, poté co byl Saddám zvolen do prezidentského úřadu¹³².

5.2.1. Bezpečnostní složky, zpravodajská služba, ministerstvo průmyslu a vojenské industrializace

Od 76 se režim velmi dbal na vnitřní tajné služby, které nejen hlídali režim ale i sami sebe navzájem. Republikánská garda – režimní tělesná stráž, 2 zvláštní jednotky s tajnými agenty, lidová milice pod stranou Baas, které velel Tahá Jásín Ramadán.

Kurdové Nepokoje v 76 „Státem zřízené sdělovací prostředky tyto zprávy okázale vyvracely a místo toho tvrdily, že bylo popraveno: několik

¹²⁹ V rámci kampaně 5 000 lidí zahynulo, a přes 100 000 civilistů uprchlo (Farouk-Slugett, 2003: 307)

¹³⁰ Viz: <http://www.iips.cz/data/files/Centrum%20LP/bulletin%20LP/Vol.%20II/bulletin-II-2.pdf> s. 5-6.;

Náhled – 14. března. 2013

¹³¹ (Coughlin, 2003: 47)

desítek špiónů a teroristů, kteří v dubnu v Sulajmániji spáchali bombové útoky a vraždy“¹³³.

Tyto centrály byly zahrnuty do vnitřního kruhu. Pozice věrných důstojníků byla pečlivě upevňována rodinnými pouty sňatky. Stabilitu mocenských center podporovala armádní elita a různé paralelní bezpečnostní složky s pravidelnou preventivní restrukturalizací. Po baasistickém převratu byla Džiház Hanín rozpuštěna a nahrazena orgánem pro národní bezpečnost¹³⁴, který měl podpořit nový režim. Po dosazení Hammáda Šihába k bezpečnostním službám, byla do tří let armáda protkaná Saddámovými špióny¹³⁵ především z Takrítského klanu kmenů, kteří měli za úkol filtrovat potencionální odpor. Bezpečnostní struktury měly doplňovat Republikánskou gardu. Vedením bezpečnostní struktury Saddám Husajn dostal svou novou polovojskou mocenskou základnu. Skládala se z orgánu Amn al-Amm (úřad pro vnitřní bezpečnost či všeobecná bezpečnost). Vedl ji Kazzarí a poté Barzan, nakonec jednotku vedl Wathbán, ale díky Kázzarího neúspěšnému puči vzniklo několik dalších agentur, které se měli navzájem kontrolovat a sledovat. Hlavní trojici služeb doplnila - Muchabarát (Úřad pro styk s veřejností), později znám jako Stranická zpravodajská služba a Istichbárát (vojenská rozvědka, nebo vojenská zpravodajská služba). Všechny agentury byly neustále poblíž Saddáma Husajna a velmi často byly pod přímou kontrolou jeho rodinného kruhu. Pro Saddáma byla vykonstruovaná i opravdová spiknutí od samého počátku vynikajícím nástrojem k odstraňování veškeré opozice. Pomocí bezpečnosti a médií dováděl terorem obyvatelstvo k naprosté poslušnosti a značně ovlivňoval veřejné mínění.

Istichbárát fungovala již monarchie jako tajná vojenská organizace. Patřila pod ministerstvo obrany, ale byla naprosto ovládána prezidentem, v jehož blízkosti sídlila. Nadále Istichbárát měla dvě pobočky v Mosulu, Kirkúku a Basře. V roce 1994 zběhl generál Wáfiq Džásím Sámarráí, jenž stál v čele zpravodajské služby a měl přístup k citlivým informacím, vážně ohrozil režim¹³⁶. V rámci tohoto orgánu, fungovala i jednotka 999, která operovala s nejtajnějšími informacemi v Iráku i na mezinárodní úrovni. Po založení Iráckého národního kongresu se členi Istichbárát především

¹³² (Coughlin, 2003: 108); (Gombár 1, 2004: 181)

¹³³ (Karsh-Rautsi, 1996: 106)

¹³⁴ (Coughlin, 2003: 86, 107)

¹³⁵ (Karsh-Rautsi, 1996: 48)

¹³⁶ (Gombár 1, 2004: 188)

infiltovali mezi kurdskou opozici a pečlivě ji sledovala. Po schválení amerického Zákona o osvobození v roce 1998, jednotka pečlivě sledovala mezinárodní činnost. Dokonce plánovala únos amerického letadla s hlavním generálem spojeneckých vojsk, či útočila na íránská ropná zařízení¹³⁷.

Všeobecná vojenská jednotka Muchabarát byla politickou kontrarozvědkou a vznikla na základech baasistické milice Džiház Hanín. V jejím vedení se postupně prostřídala většina vedoucích členů režimu a to protože v této jednotce často docházelo k pochybnostem e schopnosti velitelů či pochybnostem k loajalitě režimu. Několik členů, kteří od jednotky uprchli, byli po dopadení okamžitě popraveni. Činnost členů a jejich kompetence se často překrývala, což vyvolávalo soupeření a vzájemné sledování uvnitř skupiny. Její součástí byla brigáda rychlého nasazení. Dětila se na politické, zvláštní a administrativní byro. Agenti operovali v rámci politického spektra, kde špióni kontrolovali činnost v různých úřadech. Také spolupracovala s projektem al-Hádí. Řídil ji generál Núrí ad-Dúrí, který se Čtrnáctým oddělením například plánoval atentát na prezidenta Bushe staršího¹³⁸.

Projekt al-Hádí pečlivě kontroloval výzvědnou činnost v různých zemích. Speciální organizace pomocí masových prostředků a elektronické kontroly špehovala veškeré mezinárodní telefonní hovory, které byly automaticky přeměrovány do centrály ar-Rášidíja. Tento projekt také dokázal vysledovat signál ilegálního vysílání.

Později v roce 1979 Saddám založil také Džiház Amm al-Cház (zvláštní bezpečnostní služba), kterou řídil Saddám a jeho tajná policie. Zpravodajská síť umožnila Saddámovi být vždy napřed a dala mu šanci manipulovat s okolím. V 1996 se Saddám postavil do čela nově vytvořeného výboru Národní bezpečnostní rady, v jehož zastoupení operovali jen ředitelé ostatních bezpečnostních agentur. Tato rada pečlivě střežila nejtajnější dokumenty a informace o vývoji a místech ukrytí zbraní hromadného ničení.

Saadún Šákir, velitel bezpečnostního aparátu/úřadu pro vnitřní bezpečnost al-Amn patřil mezi nejuvěrnějšími zástupcům Saddáma. Po zvolení Izzata Ibrahíma al-Dúrího na post náměstka předsedy vlády Šákir převzal jeho dosavadní funkci ministra vnitra.

¹³⁷ (Gombár 1, 2004: 188)

¹³⁸ (Gombár 1, 2004: 189)

5.3. Armáda

Republikánská garda al-Harás al-Džumhúrí byla základním stavebním kamenem Irácké armády, která se od červencové revoluce rapidně rozrůstala. Většina jejích členů byla především z kmene Džubúr, který od červencové revoluce měl dohlédnout na trvalost režimu.

Lidová Armáda stála oproti Irácké armádě, která nedisponovala stoprocentní lojalitou. Armáda Iráku prošla mnoha změnami, před válkou tzv. Saláhuddínovy jednotky¹³⁹ v zálivu čítaly na 68 divizí, ale po válce jich zbyla téměř čtvrtina. Buďto byla zlikvidována při útoku spojeneckých vojsk či musela být rozpuštěna pod dohledem poválečné mezinárodní kontroly. Díky tvrdému zbrojnímu embargu, irácká armáda měla velmi malou schopnost se opětovně postavit do plné síly jako před konfliktem a irácká armáda ztratila útočný charakter¹⁴⁰. Snaha obnovy armádních jednotek už přešla jen k elitní Republikánské gardě, která udržovala režim, přesto v roce 2003 proti koalici osvobozeneckých vojsk, neměla šanci režim udržet.

6. ZÁKONODÁRNÉ MOCENSKÉ CENTRUM

6.1. Rada Revolučního vedení – Madžlis qijádat ath-thawra

Těsně po převratu 18. července byla vytvořena Rada revolučního vedení/Regionální rada (RRV) zastupující nejvyšší výkonnou, zákonodárnou i soudní mocí¹⁴¹. Regionální rada byla nejvyšším vládním i orgánem. Stála nad všemi ministerstvy a měla pravomoc schválit veškerá klíčová rozhodnutí ministerstva obrany a vnitra. 30. července došlo k „opravnému“ baasistickému převratu neboli „Bílé revoluci“, kterého se organizačně chopil Saddám Husajn. Al-Bakr nastolil osobní vládu prezidenta. Saddám byl povýšen na náměstka RRV a řídil civilní křídlo. Ostatní ministerstva téměř nedisponovala mocí. Všichni členové byli z vojenského kruhu a byly sunnity. Od roku 1970 RRV disponovala nejvyšší legislativní mocí. Měla pravomoc vyhlášovat zákony, vydávat dekrety, mobilizovat armádu... Všichni členové museli být z řad regionální vedení strany a tedy i Baasisty. V lednu 1974 na osmém stranickém sjezdu Baas byli jmenováni noví členi RRV – 7 předchozích (bez Sadúna Ghajdána a M. al-Hádíthího) a osm nových kteří doplnili funkce po

¹³⁹ (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 153)

¹⁴⁰ (Gombár 1, 2004: 192)

¹⁴¹ (Coughlin, 2003: 103-104); (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 128-132); (Karsh-Rautsi, 1996: 41)

Kazzárově převratu. V roce 1977 se počet členů RRV se zvýšil na jednadvacet, a dva byly chvíli poté eliminováni za mírné tresty při šířtské revoltě a nahrazení.

Revoluční rada tvořila naprosto spolehlivou hlavní oporu režimu. Po změně na prezidentském postu byl Saddám povýšen na post předsedy RRV a místopředsedou byl Izzat Ibrahim Dúrí. Oba přední muži měli větší pravomoci, a proto mohli čelit případnému vnitřnímu spiknutí. Po změně prezidenta došlo k radikálním změnám na postech ve vedení, aby došlo k naprosté podřízenosti strany. 28. července 1979 bylo ohlášeno zjištěné spiknutí podporovaného Sýrií a stranický tribunál sedm členů RRV vedeného Nájímem Haddádem bylo popraveno dvaadvacet osob, z nichž pět členů RRV – Mašhádí, Adnán Hamdání, Muhamad Ajiš, Muhammad Mahdžúb, Ghánim Abd al-Džalíl a také Abd al-Chálik al-Samará'í tzv. „demokratické popravy“. Proto byl vydán zákon, který nastolil, že všichni členi revoluční rady mají plnou imunitu¹⁴², a bez jejich souhlasu nesmí dojít k zahájení soudního procesu, aby se zabránilo opětovné situaci, kdy většina členů byla sesazena. Po roce 1979 Saddám instituci oslabil v rámci posílení prezidentských pravomocí tím, že obnovil vládu, které doposud pořádně nefungovala, jako osobní výkonný nástroj. Navíc Saddám často obcházel RRV prezidentskými zákony, které RRV nemohla obejít či sabotovat. Atmosféra strachu na základě předchozí zkušenosti způsobila, že veškeré návrhy Saddáma byly ratifikovány bez nejmenších připomínek. Rozhodování o veškeré ropné politice bylo přeneseno na RRV, které předsedal Saddám, a bez jeho souhlasu nebyla možná žádná smlouva. Orgán RRV se snížil na šestnáct členů, z nich příští čistku v roce 1982 po devátém regionálním sjezdu Baas přežilo jen osm členů. Popraven byl ministr zdravotnictví dr. Rijád Ibrahim Husajn za údajné obchodování s léčivými, ovšem dá se spekulovat nad tím, že byl odstraněn, aby případně nevyšly najevo okolnosti úmrtí bývalého prezidenta al-Bakra, který v témže roce zemřel bez povšimnutí. Regionální vedení Baas bylo voleno jednou za pět let na regionálním sjezdu strany, ale do funkcí dosazoval Saddám. Irácké RRV – dohlíží na činnost Národního vedení Baas, ale podle ústavy by mělo Národní vedení dohlížet na RRV.

6.2. Vláda – madžlis al-wuzará

Po vynesení rozsudků z roku 1973, kdy režim čelil pokusu o převrat, byla reorganizována vláda a do pozic dosazeni loajální kandidáti. Předsedou rady byl Saddám Husajn a většina členů byly jako jinak nežli

¹⁴² (Gombár 1, 2004: 181)

baasisty. Poté co vláda měla pevnou pozici a zmírnila restriktce obyvatelstva omezující občanské práva a počala pracovat na hospodářském vývoji a infrastruktury. Prezident se pomalu vytrácí z dohledu. „Politickou strategii i taktiku zřetelně určoval Saddám Husajn.“¹⁴³ V 80. letech nastala baasizace i veřejného sektoru, každý kdo chtěl nadále pracovat se státním sektoru, musel být členem Baas. Organizační změny sloučily několik ministerstev, a Saddám vytvořil funkci prvního náměstka předsedy vlády Tahá Jásína Ramadána. Saddám jmenoval ostatní ministry především dle kmenové příslušnosti. Rovněž do vlády přizval pár kurdských zástupců. V roce 1999 byl vytvořen malý kabinet s nejbližšími členy (Izzat Ibrahim Dúrí, generál Alí Hasan Madžíd, Tariq Azíz, Tahá Muhí al-Dín Márúf a Azzáwím.)

6.2.1. Národní shromáždění – Madžlis al-Umma

Parlament byl vytvořen v roce 1980 a s 250 členy tvořily formální pilíř moci režimu. Předsedal jí Sádún Hammádí. Členy parlamentu mohly být jen členi Baas či nezávislí kandidáti, kteří vyjádřili věrnost Saddámu Husajnovi, čímž i tento orgán tvořil jen zdání pluralismu a byl využíván jako oficiální nástroj k veřejné kritice a diskriminaci ministrů a veřejných činitelů a tím Saddám legitimně diskreditoval nepohodlné ministry a členy vlády. Sdělovacím nástrojem se staly noviny Bábíl a Musawwir al-Arábí, které řídil Udaj¹⁴⁴. V roce 1991 vzniklo Byro kmenových náčelníků, kteří měli kontrolovat kmeny.

7. ZÁVĚR - PROLNUTÍ V JEDNO MOCENSKÉ CENTRUM

Režim se odklonil od vojenské diktatury, kterou tvořila forma vlády skupinou důstojníků, která se dostala do čela tím, že provedla vojenský převrat a sesadila legitimně zvolenou vládu a do roku 1968 Baas stále postrádala ucelující ideologii a stranická činnost by se dala shrnout do organizace nezbytných kroků, které by vedly do čela k moci. Ve straně převládala důležitá role rodinných a osobních vazeb, skupinová solidarita s věrností jedinců a geografický původ, příkladem jsou i al-Bakr a Hadrán¹⁴⁵, kteří pocházeli z Tikrítu. Ti také na základě soudržnosti jmenovali do funkce mladého Saddáma Husajna, který se již brzy chopil organizace civilního křídla strany, a následně byl jmenován i zástupcem

¹⁴³ (Gombár 1, 2004: 176 a 187)

¹⁴⁴ (Gombár 1, 2004: 176 a 187)

¹⁴⁵ Podobné rozložení se dá sledovat i u Syrského prezidenta Háfize al-Asada, jehož podpora a členská základna vycházela od Alawitů a městečka Latákije.; (Farouk-Sluglettová-Sluglett, 2003: 125)

generálního tajemníka strany. Baas se stala jedním z mocenských aparátů, která pronikala do všech společenských složek. Lid musel souhlasit s režimem a vládou, jelikož byl pod drobnohledem tajné policie. Historie strany Baas pomáhá pochopit její vývoj a transformaci, zprvu bylo členství ve straně pro všechny Iráčany na základě rovného přístupu bez rozdílu, k jaké komunitě patří či jaké náboženství vyznává. V roce 1977 se všichni členové stranického regionálního vedení stali členy RRV a tím se strana a stát se sloučili. Zároveň probíhala systematická Baasizace myšlení společnosti pomocí indoktrinace vzdělávání civilní společnosti i vojenských složek¹⁴⁶.

Vize Iráku prvních Baasistů počínaly na základních principech rovnoprávnosti a spravedlivosti. „Teprve po roce 1979 za vlády Saddáma Husajna v Iráku došlo ke specifické transformaci od klasického „revolučního“ autoritativního režimu založeného na hierarchii strany Baas k čistě kmenovým mocenským strukturám“¹⁴⁷. Hierarchická organizační struktura strany měla takový vliv, že dosahoval až po nejmenší jednotky ve všech oblastech, na všechny buňky ve státě, a především na vojenské složky strany Baas na důkladnou kontrolu ministerstva zahraničí a mezinárodních misí. Saddám se snažil přepsat historii, tak jak ji on sám viděl, aby zapasovala do baasistické ideologie. Vláda strany Baas a pravidla revolučního režimu tvořila nepsanou režii země, založenou na klientských principech, upevňující nedemokratický systém vlády.

Nejvyšším orgánem v zemi, který disponoval výkonnou i zákonodárnou mocí, byla instituce Rada revolučního velení. Další rozhodovacím orgánem v zemi byla irácká vláda s ministry neboli nejbližšími spolupracovníky Saddáma Husajna. Dojem demokracie mělo vytvářet Národní shromáždění.¹⁴⁸ Významnou mocenskou strukturu tvořil tikrítický klan, ze kterého pocházel Saddám Husajn a z kterého infiltroval nejbližší rodinu, jeho syny i známé do důležitých vládních funkcí a armády. Je velmi složité označit režim za civilní nebo vojenský, jelikož jsou velice propojené.

Husajn byl také silný a charismatický politik, mistr rétoriky, který se odvolal přímo k "každodenní" irácké propagandě. Husajnova ropná politika byla velmi svázaná s jeho obchodními cíli maximální snahy

¹⁴⁶ (Gombár 1, 2004: 183-185)

¹⁴⁷ (Gombár 1, 2004: 177)

¹⁴⁸ Národní shromáždění mělo 250. křesel z nich 160. připadlo baasistům, 60. křesel nezávislým a 30. křesel reprezentantům kurdské provincie.

ekonomických zisků a nebál se ropu využít jako politickou zbraň. Vlastnosti síly Saddáma Husajna spočívali v pochopení hodnoty státního teroru, rozvoj kultu jeho osobnosti. Využití politické aktivity kolem jeho příbuzných a přátel. Schopnost získat podporu lidu k riskantním rozhodnutím. Ovládal schopnost použití rétoriky a tím nadchnout jeho stoupence. Charisma, vize podložená odměnami, jako byli vysoké posty a společenské postavení, nebo a tresty smrt a vězení.

Po roce 1996 Saddám po zklamání od rodinných příslušníků a po neukázněnosti kmenů, pozměnil režii strany Baas v obnovený nástroj kontroly, a Baasistická doktrína opět dostala novou formu. Saddám vyhlásil boj proti zneužívání funkcí a korupci a mnoho funkcionářů muselo opustit své posty. Prosákl, že se tvořila nová opozice, která v tiskovinách poukazovala na negativní vliv vládu autokratismu Saddáma Husajna. Chápal hodnotu státního teroru inspirován Stalinovým režimem a zavedením policejního státu s rozprášením opozice. Za doby, kdy byl u moci, vyprovokoval dva válečné střety na Blízkém východě, při nichž zahynuly na statisíce nevinných lidí. „Podle amerického Zákona o osvobození Iráku z 27. ledna 1998 (*Iraq Liberation act – ILA*) měla být strana obžalována z válečných zločinů a genocidy a předána mezinárodnímu soudnímu tribunálu.“¹⁴⁹ Saddámova touha být si zcela jist naprosto všemi jej vedla k fanatickému vraždění kohokoliv, kdo by ho i potencionálně mohl sesadit od moci. Byl jednou z nejmýraznějších osobností moderního Iráku i blízkého východu. Schopnost využití veřejného mezinárodního mínění že Arabové a Irák, jsou utlačováni od západních mocností, na základě sankcí od OSN. Saddam věděl, jak využít světové veřejné mínění, a to po celém islámském světě ve kterém si Saddámův režim vysloužil potlesk za to, že úspěšně vzpírá OSN a USA.

Slabinou jeho režimu byla chyba vedení Irácko-Íránské války, která přivedla státní dluh na 65 až 100 miliard USD¹⁵⁰. Mnoho odborníků se domnívalo, že po válce v Zálivu Saddám již nebude schopen udržet svou pozici po dlouhou dobu a brzy bude sesazen buď to lidovou revolucí či vojenským převratem. Ale díky pečlivým Saddámových restrukturám bezpečnostních i armádních složek stojících na kmenových základech, nikdy nevznikl dostatečný prostor pro jeho sesazení.

¹⁴⁹ (Gombár 1, 2004: 183)

¹⁵⁰ (sk. Abrush – 6)

Charakterizovat Saddámovský režim a jemu podřízená centra moci je velmi složité, jelikož vize státu a režimu byla velmi nestálá. V roce 1977 se všichni členové stranického regionálního vedení stali členy RRV, tím se strana a stát se sloučili. Navíc nestálou ideologií a příkláněním se k různým politickým směrům, které se postupně příkláněli a odkláněli od klasických režimů dle momentální situace ve státě či na mezinárodní formaci je téměř nemožné jasně charakterizovat a specifikovat vládnoucí režim Saddáma Husajna či charakterizovat jednotlivá mocenská centra, jelikož jejich vliv a moc byla postupně stlačena pod vliv jedné osoby – Saddáma Husajna. Za jeho vlády došlo k fatálním pochybením, ale pevné postavení policejního státu na kmenových strukturách s dokonalými výzvědnými a špionážními opatřeními byl režim vnitřně neporazitelný. Mnoho odborníků na blízký východ se domnívalo, že po válce v Zálivu Saddám již nebude schopen udržet svou pozici po dlouhou dobu a brzy bude sesazen. Ale díky Saddámově restrukturuře bezpečnostních i armádních složek ihned po konfliktu nebyl prostor pro státní puč či lidovou revoluci.

Saddámovský režim vykazoval prvky autoritativní a totalitní. Tyto pojmy bývají často zaměňovány a nesprávně interpretovány s termíny, které mají jiný význam. Ze slova autorita vznikl pojem autoritarismus. Autorita vyjadřuje pozitivní vztah, respekt a úctu k nějaké osobnosti, kterou obdivujeme a můžeme se od jejího názoru ovlivnit. Naopak autoritativismus vyjadřuje negativní vliv a označuje typ nedemokratického režimu. "Svoboda neuznávající autoritu není svobodou a autorita neuznávající svobodu je autoritativismem. Demokracie potřebuje autoritu. Má-li ji, nestává se autoritativismem. Čím víc je systém autoritativní, tím méně se opírá o autoritu."¹⁵¹ Autoritativní režim tedy patří stejně jako totalitní systémy do nedemokratických režimů a vymezují se proti svobodě a demokracii a není mezi nimi zřetelný rozdíl.

Základní rysy totalitarismu tvoří: "Pouze v postmoderním světě disponují vládcové s totalitními choutkami technickými nástroji, které jim umožňují proniknout do osobního, intimního života člověka a dělat si nárok na jeho úplnou loajalitu, kterou si budou umět vynutit."¹⁵² Základním ukazatelem totalitarismu také teror, s jehož pomocí si vládnoucí složka vynucuje poslušnost společnosti. Základní rysy totalitarismu tvoří: Jedinou masovou stranu v čele s vůdcem, který si nárokuje kontrolu všech aspektů života společnosti. Tato strana řídí a kontroluje veškerou ekonomiku a

¹⁵¹ (Balík-Kubát 2004: 49)

¹⁵² (Balík-Kubát 2004: 24)

soukromé podnikání je v počátcích znárodněno. Státní ideologie je masově prosazována. Totalitní režim cíleně pronásleduje veškerou opozici a užívá k jejímu potlačení tvrdé prostředky. Opoziční představitelé často končí na popravišti a v mučírňách a poté jsou dáni na veřejná místa pro výstrahu ostatnímu obyvatelstvu a tím se snaží dotlačit k naprosté poslušnosti. Režim se snaží mít pod kontrolou obyvatelstvo a možnost ho kdykoliv zmobilizovat¹⁵³.

V totalitním režimu, a diktátorů se postupně tato moc soustředí v jejich rukou s vlastními představami o státoprávním modelu. Režim Saddáma Husajna vykazoval prvky totalitního režimu, příkladem tomu byla možnost mobilizace obyvatelstva a využít ji v politickém boji, či existenci tvrdých praktik, při kterých režim veřejně demonstroval svou sílu a využíval politiku strachu, aby si udržel poslušnost. Ovšem Saddámův režim nelze označit za režim totalitní, protože přesto se Saddám soustřeďoval veškerou moc do svých rukou, existovala ve státě jistá pluralita, existence vlády, parlamentu či strany Baas. Ale totalita striktně odmítla jakoukoliv formu pluralitní formace, protože se obávala možného vlivu opozice, které by mohla přispět k puči.

Saddámův režim také vykazoval prvky autoritativního režimu, ve kterém existuje nějaká odlišnost politických postojů, ale bez významného vlivu a je akceptována pokud vykazuje poslušnost a politickou pasivitu bez ideologického nátlaku k režimu, případně může pluralismus využít ve svůj prospěch. Taktéž se shodovala s prvky masové ideologie, kterou Saddám neustále vštěpoval společnosti pomocí médií a kulturního rozvoje. Ovšem Saddámův režim nebyl ani ryze autoritativní, jelikož tato forma režimu nevykazovala prvky mobilizace společnosti, kde občané necítí potřebu bojovat za režim. A režim Saddáma Husajna především v počátcích vykazoval mobilitu společnosti, které ho podporovala. Důkazem jsou mu například jeho vlastní milice Fedajínů, kteří za Saddámovský režim bojovali do posledního dechu a především oni vytvářeli hlavní organizační struktury, které v civilním oblečení útočili na spojenecké jednotky po roce 2003. Autoritativní se také vyznačoval politickou pasivitou, a společnost se odmítala zapojit do politického procesu a vyjadřovala pasivitu. Ale v režimu Saddáma se aktivně do politiky zapojovali kmenové struktury a členi Strany Baas. Taktéž svůj boj

¹⁵³ (Balík-Kubát 2004: 21-47)

s režimem nikdy nevzdávali menšiny, kdy šíitské a především kurdské strany bojovali za své politické zájmy a sebevyjádření¹⁵⁴.

Těžko také označit režim civilní nebo vojenský, jelikož oba směry byli úzce propojené. Po celou dobu vlády se také vykazoval šovinistické tendence, neboli reakční politiku pronásledování, útlaku nenávisti a štvání proti národům. V Iráku mělo hlavní slovo teror, kterým si Saddám Husajn zajišťoval své mocenské postavení. Demonstroval jej veřejně a varoval jak politické odpůrce či občany k naprosté poslušnosti. Tvrdé praktiky postihly především menšiny Kurdskou menšinu, která odmítala přijmout podřízenost systému. Proto požadavky autonomie pro Kurdistán potlačoval bombardováním i použitím nekonvenčních zbraní chemického či biologického základu k vyhlazení oblastí a jejich následnou demografickou změnou a násilným přesídlováním. Hlavní pohnutky této činnosti byly ekonomické zájmy, jelikož tato oblast byla zásobárnou obrovských zdrojů ropného černého zlata, ze kterého stát těžil zisk pro rozvoj země a také posilování suverenity státu na základě budování silné armády. S vysokými ambicemi a silnou armádní pozicí Saddám rozpoutal válečná tažení proti sousedům a tak se zařadil k agresivní zahraniční politice, která by mohla v případě úspěchu znamenat zisk a slávu.

¹⁵⁴ (Balík-Kubát 2004: 50-55)

Seznam použité literatury:

- Arnold, J. R. (2009). *Dictatorships, SaddamHussein'sIraq*.
(Minneapolis: Twenty-FirstCenturyBooks)
- Balík, S. - Kubát. M. (2004). *Teorie a praxe totalitních a autoritativních režimů*.
(Praha, Dokořán 2004)
- Coughlin, C. (2003). *Tajný život Saddáma Husajna*.
(Praha: nakladatelství Jiří Buchal – BB/art).
- Farouk-Slugett, M. – Slugett, P. (2003). *Irák od roku 1958: od revoluce k diktatuře*.
(Praha: VolvoxGlobator).
- Gombár, E., (2004). *Kmeny a klany v arabské politice*.
(Praha: Nakladatelství Karolinum)
(Gombár, E., - 1)
- Gombár, E., (1999). *Moderní dějiny islámských zemí*.
(Praha: Nakladatelství Karolinum)
(Gombár, E., - 2)
- Gombár, E., (2004). *Vliv rodinných a kmenových struktura na rozhodovací proces v regionu Blízkého Východu*.
(Výzkumný projekt MZV RB 13.02.03: Praha)
(Gombár, E., - 3)
- Hourani, A., (2010). *Dějiny arabského světa: od 7. století po současnost*.
(Praha: NLN)
- Karsh–Rautsi, (1996). *Saddám Husajn: politická geografie*.
(Praha: Melantrich).
- Lewis, B., (1997). *Dějiny blízkého východu*.
(Praha: NLN)
- Přebinda, P. (2005). *Cesta k soudobému Iráku: Nurí as-Saíd a dějiny irácké monarchie (1920-1958)*.
(Ostrava: MONTANEX).
- Schulze, R., (2007). *Dějiny islámského světa ve 20. století*.
(Brno: Atlantis)
- Saikal, A., - Schanbel, A. (2003). *Democratization in Middle East: Experiences, struggles, challenges*.
(United Statesof America: United Nations University Press)

Odborná literatura:

Baram, A., (1998). *Between Impediment and Advantage: Saddam's Iraq*. United States Institute of Peace. Special Report, 98-6.vii

Baram, A., (1997). *Neo-Tribalism in Iraq: Saddam Hussein's Tribal Policies 1991–96*. International Journal of Middle East Studies, Vol. 29, Issue 01.

Baram, A., (2000). *Saddam Husayn: Between his power base and the international community*. Middle East Review of International Affairs, Vol. 4, No. 4.

Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci., (2010)
Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity., III. číslo.

Farouk-Sluggett, M. – Sluggett, P., *Iraq since 1986: The Strengthening of Saddam*. Middle East Research and Information Project. (Washington DC)

Gerschwer, S., *Rise and Fall of Ba'athism*.
http://www.academia.edu/1787409/Rise_and_Fall_of_Baathism

Hashim, A., (2003). *Saddam Husayn and Civil-Military Relations in Iraq: The Quest for Legitimacy and Power*. Middle East Journal, Vol. 57, No. 1.

Hickmen, J. (2003). *Why He's Still There: The Leadership Secrets of Saddam Hussein*. The Baltimore Chronicle and The Sentinel.,
http://www.baltimorechronicle.com/saddam_feb02.shtml

Ishakan, B., (2011). *Targeting the Symbolic Dimension of Baathist Iraq: Cultural Destruction, Historical Memory, and National Identity*. Middle East Journal of Culture and Communication., 4.

Ishakan, B., (2010). *Destroying the Symbols of Baathist Iraq*. Taary Newsletter: The American Academic Research Institute in Iraq., Issue No. 5-2.

Jabar, F. A. (2000). *Shaykhs and Udeologues: Detribalization and Retribalization in Iraq, 1968-1998*. Middle East Report No. 215.

Johson, C., (2004). *Iraq: Legal History and Traditions*. The Law Library of Congress., LL File No. -208.

Torrey, G. H., (1969). *The Ba'ath-Ideology and Practice*. Middle East Journal., Vol. 23.

Wilcke, Ch., *Castles Built of Sand: Governance and Exit Strategies in Iraq*. Middle East Research and Information Project. (Washington DC)

Internetové zdroje:

1. <http://aceproject.org/>.
2. <http://albawaba.com/>.
3. <http://aljazeera.com/>.
4. <http://americanchronicle.com/>.
5. <http://news.bbc.uk>
6. <http://carnegieendowment.org/>.
7. <http://ceskatelevize.cz/>.
8. <http://cfr.org/>.
9. <http://defense.gov/>.
10. <http://edition.cnn.com/>.
11. <http://edition.cnn.com/SPECIALS/2003/iraq/>.
12. <http://fas.org/>.
13. <http://www.foreignaffairs.com>
14. <http://foreignpolicy.com/>.
15. <http://globalsecurity.org/>.
16. <http://nytimes.com/>.
17. <http://reuters.com/>.
18. <http://rozhlas.cz>
19. <http://valka.cz/>.
20. <http://youtube.com/>.

Všechny elektronické zdroje jsou funkční k 30. 04. 2013.